

Motivy tetování v pleteném vzoru

Bakalářská práce

Studijní program: B3107 – Textil
Studijní obor: 3107R006 – Textilní a oděvní návrhářství
Autor práce: **Radka Laurinová**
Vedoucí práce: Ing. Renata Štorová, CSc.

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Textile Engineering ■

Tattoo Motif in Knitted Pattern

Bachelor thesis

Study programme: B3107 – Textil
Study branch: 3107R006 – Textile and Fashion Design - Textile Design and Technology
Author: **Radka Laurinová**
Supervisor: Ing. Renata Štorová, CSc.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radka Laurinová**
Osobní číslo: **T13000270**
Studijní program: **B3107 Textil**
Studijní obor: **Textilní a oděvní návrhářství**
Název tématu: **Motivy tetování v pleteném vzoru**
Zadávající katedra: **Katedra designu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Zpracujte rešerši na téma historie tetování v Polynésii.
2. Inspirujte se konkrétními motivy pro návrh pletených vzorů.
3. Navrhněte kolekci vzorů.
4. Realizujte návrhy v podmínkách laboratoře na Fakultě textilní.
Vytvořte vzorník pletenin.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 25

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

Handy,W.Ch.: Tetování na Markézách, Bodyart Press s.r.o.: Ždár nad Sázavou, 2012

Rychlík,M.: Dějiny tetování; Mladá fronta a.s.: Praha, 2014, ISBN 978-80-204-3286-5

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Renata Štorová, CSc.**
Katedra designu

Datum zadání bakalářské práce: **12. října 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **13. května 2016**

Ing. Jana Drašarová, Ph.D.
děkanka

Ing. Renata Štorová, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 7. března 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 10.5.2016

Podpis: Radka Laušimová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala zejména vedoucí své bakalářské práce Ing. Renatě Štorové, CSc., za její ochotu, odborné vedení a cenné připomínky při zpracování práce. Dále bych chtěla poděkovat Ing. Aleně Frydrychové a Ing. Ondřeji Loudovi za pomoc a odborné vedení v praktické části. Velký dík patří také Janě Čutkové za realizaci výsledných oděvů a všem, kteří se na této práci podíleli.

Anotace

Bakalářská práce na téma Motiv tetování v pletenině je zaměřena na vytvoření kolekce vzorů inspirovaných tetováním z polynéských ostrovů. Tato práce je rozdělena na dvě části. První, rešeršní část práce, pojednává o tetování, jeho historii a významu ve společnosti, v rámci polynéské kultury, a obecně o Polynésii a zdejšímu obyvatelstvu. Druhá, praktická část práce, se věnuje návrhům s motivy tetování a jejich zpracováním do podoby žakárských pletenin, které byly realizovány na stroji Stoll ADF-3 multi gauge. V závěru této práce je názorná ukázka využití navrhovaných pletenin v oděvu.

Klíčová slova

Polynésie, Oceánie, tetování, historie polynéského tetování, umění, textil, design, Stoll, vzorování pletenin, žakárská pletenina,

Annotation

The bachelor thesis on the topic Tattoo Motifs in Knitted Pattern is focused to create a collection of pattern inspired by tattoo from Polynesian islands. The work is divided into two sections. First, the research part, deals with tattoo, its history, significance in community within Polynesian culture and generally about Polynesia and the local population. The second, practical part, is dedicated to designs with motifs of tattoo and their processing into form of jacquard knitwear, which were implemented on the machine Stoll ADF-3 multi gauge. At the end of this work is the demonstration of the proposed knits in clothing.

Keywords

Polynesia, Oceania, tattoo, history of Polynesian tattoos, art, textile, design, Stoll, patterning of knits, jacquard knit

Obsah

Úvod.....	8
Rešeršní část.....	9
1. Tetování.....	9
2. Polynésie.....	11
2.1. Osídlení Polynésie.....	12
2.2. Životní styl obyvatel.....	13
2.3. Kultura.....	13
2.4. Náboženství.....	15
3. Tetování v Polynésii.....	15
3.1. Havaj.....	17
3.2. Samoa a Tonga.....	19
3.3. Markézské ostrovy.....	21
3.4. Nový Zéland (Maoři).....	26
Praktická část.....	29
4. Inspirace.....	29
5. Návrhy vzorů.....	29
6. Zpracování a realizace návrhů.....	48
6.1. Pletací stroj Stoll.....	48
6.2. Zpracování návrhu pro pletací stroj Stoll.....	49
6.3. Barva a materiál.....	50
6.4. Vzorník pletenin.....	50
7. Uplatnění navržených pletenin.....	56
7.1. Realizace oděvu.....	56
Závěr.....	59
Seznam příloh.....	60
Použitá literatura a zdroje.....	61

Úvod

Tetování. V průběhu historie bychom nenašli žádnou jinou formu zdobení těla, která by byla tak rozšířena a tak hluboce zasahovala do lidské společnosti jako právě tetování, které na sebe v průběhu historie přejímalo značné množství významů. I když je stále ještě dnes tetování u některých lidí a zejména u starší generace znamením kriminality a rebelie, v posledních letech se stává velice populární až módní záležitostí. S uvolňováním společenských konvencí se dokonce nechávají tetovat i lidé, kteří by s něčím podobným ještě před pár lety nesouhlasili.

Mě toto umění pracující s lidským tělem vždy připadalo fascinující, a když se mi do rukou dostala kniha o tetování na markézských ostrovech, byla jsem jí natolik uchválena, že jsem se rozhodla věnovat se tomuto atraktivnímu tématu i ve své bakalářské práci. Tetování na polynéských ostrovech mě zaujalo nejenom svými rozmanitými vzory, ale i jeho bohatou historií a významem, jenž mu byl přisuzován.

Cílem této bakalářské práce byla aplikace vzorů inspirovaných polynéským tetováním na žakárské pleteniny, které v tomto ohledu poskytují takřka neomezené možnosti barevného vzorování. Mým záměrem bylo, za pomoci pletenin, oživit a inovovat pozapomenutou tradici polynéského tetování a zároveň Vás s touto zajímavou exotickou kulturou seznámit.

Rešeršní část

1. Tetování

Co je to tetování? V dnešní době bychom mohli tetování definovat jako formu zdobení těla, kdy se úmyslným vpichováním ostrého předmětu vpraví pod kůži inkoust, či jiné barvivo. V odborné terminologii se jedná o tzv. mikro-pigmentovou implantaci.

Rozlišujeme tři druhy tetování: černé (tmavé), polychromové (vícebarevné) a jizvové (skarifikace), které je rozšířeno zejména v oblastech Afriky, kde je kůže obyvatel tak tmavá, že samotné aplikování barvy je velmi špatně viditelné. Při skarifikaci se do vzniklých ranek nezanáší pouze barvivo, ale i hlína, rostlinná vlákna a dráždivé směsi, aby došlo ke zvýraznění jizev.

Ottův slovník naučný XXV. definoval „tétování, tetovování nebo-li tatuování“ jako „zvyk rozšířený téměř u všech národů, který záleží v tom, že kůže lidská ozdobuje se výkresy rázu ornamentálního neb symbolického způsobem tímto: ostrým nástrojem provádějí se do kůže zářezy nebo body, jež spojují se ve výkres, který pak natře se barvou pokud možno trvalou.“ [1]

Tetování a jiné formy zdobení těla můžeme v průběhu historie najít téměř u všech národů, i když jejich znalost ještě nemusí znamenat, že ji daná společnost používala. Například v Japonsku bylo tetování po většinu doby ne oficiálně zakázáno a tetovaní lidé byli přiřazováni ke členům gangu či zločincům. Přestože jím dodnes Japonci opovrhují, dříve byly tyto vzory pečlivě zaznamenávány, což je důvodem, proč dnes mnoho z tradičních symbolů pochází právě z tohoto regionu. Obdobné postavení měla tatuáž v Číně, kde se nikdy nedočkala obliby a dokonce byla považována za barbarský zvyk. V Řecku jí byli dokonce označováni otroci a usvědčení zločinci jakožto příslušníci spodiny. Ovšem někteří dokumentaristé jsou názoru, že i mladí muži z bohatých rodin si nechávali udělat tetování. Nicméně kromě těchto výjimek bylo tetování uvnitř většiny společností velmi žádané, bylo na něj nahlíženo pozitivně a byl o něj velký zájem.

V českých zemích se pojem tetování zprvu objevoval jako „tetovování“. Základ pro tento výraz se z Polynésie rozšířil do většiny jazyků zejména díky britskému kapitánu a mořeplavci Jamesi Cookovi, který si v průběhu cestování po Pacifickém oceánu vedl podrobné lodní deníky. Na svých expedicích v 18. století slyšel významově i etymologicky podobná slova pro tetování, jako například původní tahitský výraz *tatau*, který znamenal „označovat“, samojské *tautau*, v překladu „kreslit“ nebo malajské *tatu*, čili výraz pro „ránu“.

Jak byla tato technika objevena, kdo a kdy se nechal poprvé tetovat, nikdo s jistotou neví. Důkazy o existenci tetování pocházejí již z paleolitu, nebo-li starší doby kamenné. Již na pravěkých rytinách, sochách, malbách a vyobrazeních lidského těla můžeme zpozorovat zdobení těla. Ovšem není jisté, že se skutečně jednalo o tetování. Stejně tak to mohla být například malba těla, řezné rány či umělecká zvířle. Maso se rozkládá velmi rychle a pouze za výjimečných situací je kůže uchována v tak dobrém stavu, abychom mohli říci, že se skutečně jedná o tetování. Jedním takovým příkladem je nález pět tisíc let starého těla muže, jemuž byla dána přezdívka Ötzi podle údolí Ötz v italských Alpách, nedaleko kterých byl nalezen.

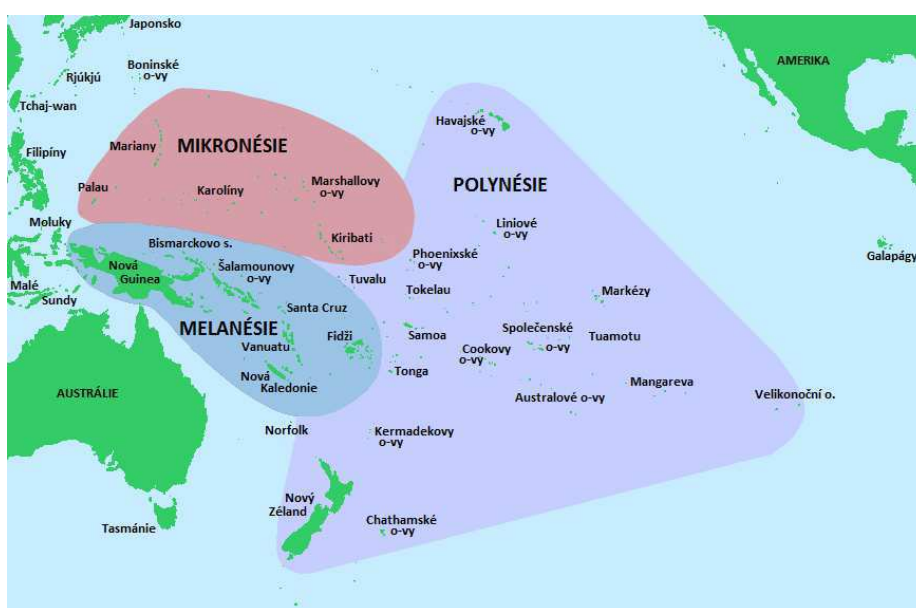

Obr. 1 Ukázka tetování na Ötziho těle [8]

Ötzi měl na svém těle 57 tetování na různých částech těla. Jak poté odhalil výzkum, všechna tetování byla umístěna v těsné blízkosti kloubů poškozených artritidou. Lze se tedy domnívat, že se nejednalo o zkrášlení těla, ale o pokus zmírnit bolest. Tetování tedy mělo funkci léčebně-preventivní, což je pravděpodobně jedna z nejstarších, ne-li vůbec nejstarší a původní funkce tatuáže. Další nezvratné důkazy o tetování pochází z Egypta v období Střední říše, odkud byla objevena těla mumií s tetováním abstraktních vzorů.

2. Polynésie

Mezi Austrálií a jižní Amerikou se v Pacifickém oceánu nalézá ostrovy ohraničený trojúhelníkový prostor, zvaný jako polynéský trojúhelník, jehož vrcholy tvoří na severu Havaj, na východě Velikonoční ostrovy a na jihozápadě největší polynéská země Nový Zéland. Název Polynésie pochází z řečtiny, kde znamená „mnohé ostrovy“, nebo-li „mnohoostroví“. Z řečtiny také pochází další dvě sousedící oblasti, Mikronésie, tedy „maloostroví“, a Melanésie, „černé ostrovy“ (své jméno dostala podle barvy pleti svých obyvatel).

Obr. 2 Znáznornění Polynésie na mapě [10]

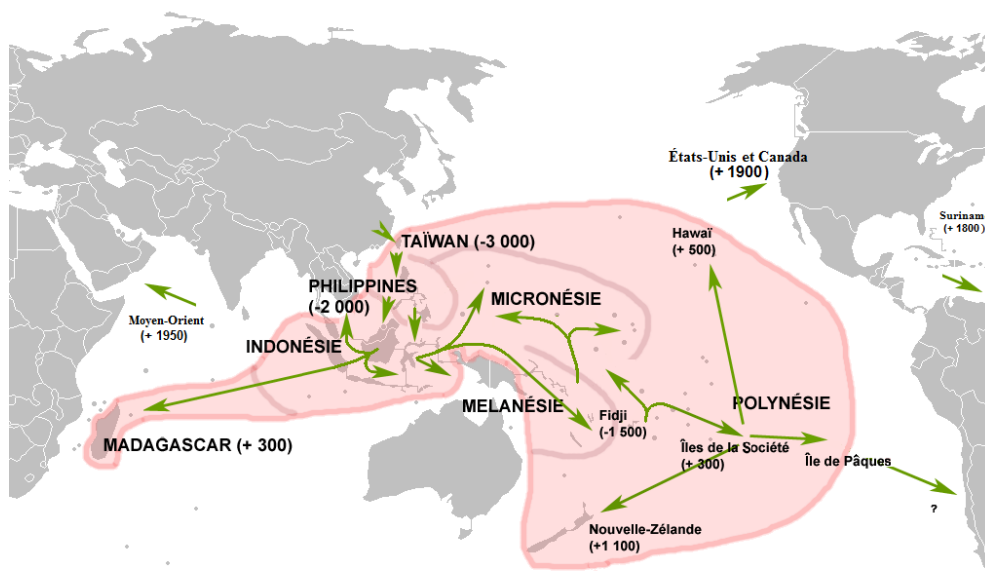
Polynésii lze definovat jako geografický a kulturní subregion nacházející se v Oceánii, který je tvořen více než tisícem ostrovů. Rozkládá se téměř na 50 milionech čtverečních kilometrů, z čehož pouze 294 000 čtverečních kilometrů zabírá pevnina.

Vzhledem k tomu, že některé ostrovy Polynésie jsou od sebe vzdáleny na tisíce kilometrů, se jejich vzájemný kontakt často přerušil i na celá staletí, čímž přirozeně docházelo k prohloubení rozdílů ve vývoji jednotlivých oblastí. Zejména pak s příchodem Evropanů v 18. a 19. století a následné kolonizaci se polynéská kultura radikálně změnila. I přes to můžeme na všech polynéských ostrovech najít do jisté míry příbuznou kulturu. Všude lze vystopovat společný základ pro vývoj jazyků, náboženství, ale i podobnosti v praktikách zemědělství, architektury,

řemesel, umění a tedy i tetování. Dnes se na území Polynésie nacházejí jak vysoce vyspělé regiony, které z velké části převzaly západní kulturní, hospodářský a vzdělávací systém, tak i zaostalejší oblasti, kde se dosud udržují společenské praktiky staré tisíce let.

2.1. Osídlení Polynésie

Předpokládá se, že Polynésané jsou díky své příbuznosti k austronéským jazykům a díky porovnání DNA potomky Austronésanů. Jejich původním domovem byl ostrov Tchaj-wan, na který dorazili vzdálení příbuzní Austrálců zhruba před 8 000 lety z jižní Číny. Odtud se pak mezi lety 3 000 a 1 000 př. n. l. vydali předci dnešních Polynésanů přes Filipíny do oblasti Malajsie a Indonésie a odtud daleko na východ do Oceánie. Jako první byly kolem roku 1 000 př. n. l., jak dokládají nálezy lapitské keramiky, osídleny ostrovy Tonga a Samoa. Kultura, která se zde vyvíjela, se pak rychle rozšířila do celé západní Polynésie. Ovšem k osídlování východnějších souostroví, jako například Havaje či Nového Zélandu, docházelo později již v době našeho letopočtu. Přesná časová posloupnost osídlování jednotlivých souostroví však není známa a stále se o ní vedou spekulace.

Obr. 3 Mapa austronéských expanzí [10]

2.2. Životní styl obyvatel

Polynéska společnost byla pevně roztríděna do společenských tříd. Na vrcholu vždy stála šlechta, která určovala panovníka či náčelníka. Společenské postavení bylo dědičnou záležitostí, což znamenalo, že nejvyšší postavení bývali přímí potomci prvních vůdců a osadníků, kteří ostrov kolonizovali. Co se týče prostých lidí, jejich postavení se lišilo v závislosti na ostrovu. Zatímco na některých ostrovech mohli prostí lidé mluvit do vedení a stěžovat si, na jiných ostrovech, například na Havaji, neměl obyčejný člověk takřka žádný hlas a musel se vždy podřídit šlechtě, jinak mohl být krutě potrestán.

Polynéska společnost také nesla ostře patriarchální rysy a ženy zde měly jen malá práva. Často jim tak bylo zakázáno jíst některé druhy potravin, jako maso, nesměly sedět u jídla společně s muži, nebo nesměly navštěvovat určitá posvátná místa. Ovšem těšily se velké úctě jakožto specialistky na tkaní, barvení látek a mnoho jiných řemesel. V neposlední řadě hrály významnou roli v řízení domácnosti.

To jak a kde obyvatelé Polynésie bydleli, záviselo na typu a velikosti ostrova. Na velkých sopečných ostrovech žili lidé roztroušeni na mnoha místech v osadách o větších plochách, aby tak pokryli co největší zemědělskou půdu. Na menších ostrovech a na Novém Zélandě se obyvatelé shlukovali do velkých vesnic, které už bývaly obehnané palisádou ze dřeva a kamene.

Zdrojem obživy se pro zdejší obyvatele staly ostrovní rostliny, jako například taro, chlebovník, batáty, banány nebo cukrová třtina. Tyto plodiny si také Polynésané brali na cesty a uměle je tak rozšiřovali i na další ostrovy. Hlavní příjem bílkovin pak získávali z ryb. Na některých ostrovech se vyskytoval i chov domácích zvířat, především prasat a slepic, ale jednalo se spíše o výjimky, protože pro takový chov bylo zapotřebí vynaložit část zdrojů potravy kvůli krmení, a to si lidé na menších ostrovech nemohli dovolit.

2.3. Kultura

Polynéské umění se vyznačovalo velmi pečlivým zdobením, které promítli takřka do všech svých výrobků. I u primitivních nástrojů, jako byly háčky na rybaření, se nacházelo bohaté zdobení. Ovšem s příchodem Evropanů a křesťanských misionářů bylo zničeno téměř vše, co mělo pro domorodce jakoukoli náboženskou hodnotu, zejména v oblasti sochařství a architektury.

Křesťanské zákazy se týkaly také umění hudby, tance nebo rituálů. Mnoho prastarých příběhů a písní, které se předávaly pouze ústní formou, tak bylo nenávratně ztraceno.

Na některých ostrovech měla pevnou tradici výroba takzvané *tapy*, která nahrazovala tkané textilie. Vyráběla se z kůry stromů, a když byla hotová, zdobila se malovanými vzory, otiskováním listů nebo našíváním kousků perleti, peří či semen. Vzhledem k její tradici se dodnes na některých místech stále vyrábí.

Obr. 4 Tapa látka, Samoa [12]

2.4. Náboženství

Přestože se náboženství v jednotlivých oblastech Polynésie od sebe liší, bylo pro obyvatele všech ostrovů zcela neodmyslitelnou záležitostí, kterou brali jako něco přirozeného a stejně reálného jako je fyzický svět. Vzhledem k nejednotnosti a rozdílům v náboženství je polynéská mytologie velmi pestrá, ale zároveň velmi složitá a nejasná.

Jedním z ústředních prvků tradiční polynéské víry je takzvaná *mana*. Jedná se o jakousi životní a všudypřítomnou energii, podstatu všeho jsoícího – *manu* má každý člověk, každé zvíře, každá rostlina i každý kámen. *Mana* velmi ovlivňovala Polynésanům způsob nahlížení na svět. Věřili, že čím blíže je člověk k bohům, tím silnější je tok *many*. Z čehož vycházely i mocenské nároky některých šlechticů, kteří se považovali za potomky bohů a měli tedy být obdařeni nadprůměrným množstvím *many*. Ovšem fungovalo to i naopak, kdy příbuzenství s bohy mohlo být přisouzeno i obyčejnému člověku, pakliže prokázal velkou duchovní sílu.

3. Tetování v Polynésii

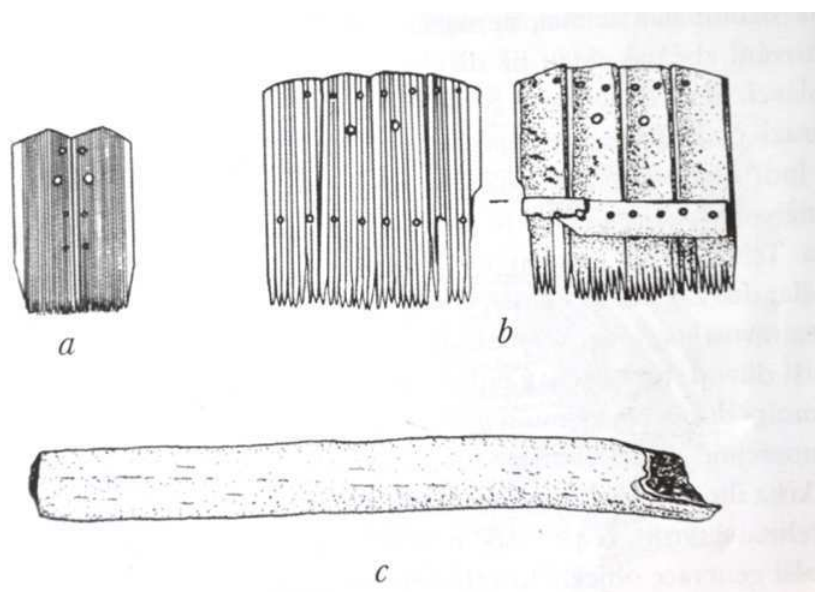
Jen těžko bychom hledali na světě místo, kde tetování sehrávalo tak důležitou roli jako právě v Polynésii. Pro polynéskou společnost se tatuáž stala neodmyslitelnou součástí jejich života. Nesloužila pouze ke zkrášlení, ale také jim do kůže vepsala společenské zařazení, původ, příslušnost k určitému kmeni, rodu či komunitě, náboženské vyznání, osobní úspěchy a v neposlední řadě jejich pohlavní zralost. Tělo se tedy stávalo jakousi kronikou, jež ukazovala, co dotyčný člověk v životě prožil.

Tatuáž se na polynéských ostrovech vyvíjela po staletí a ještě před příchodem Evropanů patřila k nejnáročnějším a nejbohatším bodyartovým stylům. Bohužel však zákazy evropské kolonizace způsobily vážné ztráty vědomostí o významech tetovaných symbolů. Přestože se dodnes dochovaly záznamy o mnoha motivech, jen velmi málo z nich může být bez pochybností spojeno s konkrétním významem.

Tetování se zde věnovali zvláštní mistři-tetovači, kteří byli považováni za společensky důležité a uznávané osoby, neboť tetování bylo pokládáno za posvátné řemeslo. Na ostrovech se jim říkalo stejně jako kněžím a jiným umělcům, například na Markézách *tuhuna*, na Tahiti *taua* a na Havaji *kahuna*. Dobře znali význam symbolů a motivů a dokázali je aplikovat na smysluplné umělecké

dílo pro jakéhokoli muže či ženu. Postavení tatéra bylo dědičné. Své znalosti si předávali z otce na syna. Nebylo možné ho získat jinak než z rodinné větve a následně projít dlouhým učením.

Když roku 1769 dorazil kapitán James Cook na Tahiti, bylo do jeho lodního deníku zapsáno: „Obě pohlaví si malují svá těla, tatují, jak to nazývají svým jazykem. To je děláno barvou černou pod kůži, což je nastálo. Metodu jejich tetovování popíši. Barvou, kterou používají je tmavá čern, získaná z drti druhu olejového oříšku, jinak užívaného místo svíček. Nástroj na propichování kůže je sdělán z velmi tenké ostré kosti neb mušle, čtvrt palce až palec a půl široké, k účelu tomu určenému, a okolo palce a půl dlouhé. Jeden konec je vyřezán v ostré zoubky, druhý připevněn k držáku. Zuby se namáčejí v jakési černé tekutině a po rychlých úderech tlouku vnikají do pokožky tak moc hluboce, že každou ránu provází menší množství krve.“ [5]

Obr. 5 Tetovací náčiní z havajského O'ahu. Hřebínky, na které se poklepávalo (a, b), a tyčka z ptáčí kosti (c) s ostrým zakončením [5]

Jak popsal kapitán James Cook ve svém lodním deníku, k tetování se používal kostěný či mušlový „hřebínek“ s řadou hrotů, na který se poklepávalo paličkou a do vzniklých ranek se vtírala kašovitá barva. Barva se vyráběla většinou z pečených drcených oříšků nebo černících semen smíšených s olejem.

Tradiční tetování probíhalo většinou skupinově, kdy se tetovalo šest až osm mladíků a u obřadu byla přítomna jejich rodina i s příbuzenstvem. Celý proces tetování provázely striktní tabu, náročné rituály a sborové zpěvy. První tetování mělo jakýsi charakter přijímání mladého chlapce

mezi dospělé muže a válečníky. Ovšem před tím, než se nechal nějaký muž tetovat, musel projít obdobím očisty, během kterého se měl zdržet sexuálního styku nebo styku se ženami vůbec. Pokud mladý muž nedokázal snést bolest, kterou tato procedura tetování způsobovala, mohlo to negativně ovlivnit jeho budoucí válečnickou kariéru. Jestliže se jednalo o ženu, byla tato žena považována za nezpůsobilou k rození dětí.

Obecně platilo pravidlo, že čím více byl daný muž potetovaný, tím atraktivnějším se stával pro ženy. Tetování u žen se omezovalo spíše na ruce, paže, nohy, uši a rty. Většinou se jednalo o série jemných vzorů. S postupem času však nebyla ženskému tetování přikládána taková důležitost, až později ztratilo jak duchovní, tak rituální charakter.

3.1. Havaj

Tetování na Havaji se nazývalo *kakau i ka uhi* neboli *kakau*, v překladu „udeřit do černi“.

Zdejší tetování, kromě ozdobné a rozlišovací funkce, sloužilo hlavně jako amulet k ochraně zdraví. Toto tetování se pak na těle objevovalo v podobě asymetrických motivů, zatímco symetrické motivy se objevovaly tam, kde sloužily jakožto ozdoba. Obyvatelé Havaje používali tetování také k vyjádření smutku nad zesnulým, obzvláště jednalo-li se o důležitého, vysoce postaveného příbuzného nebo náčelníka.

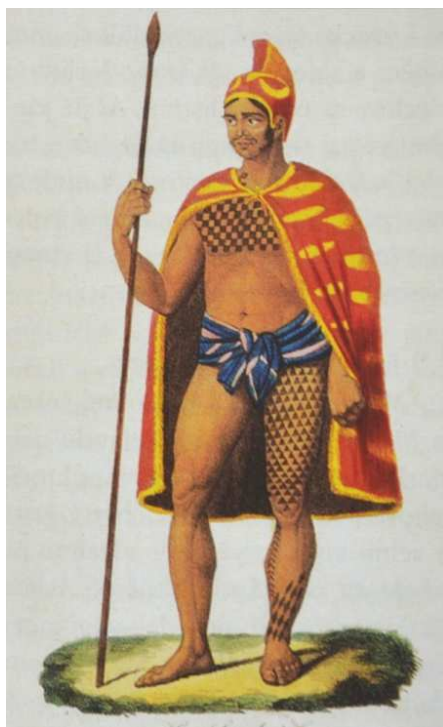

Obr. 6 Průběh havajského tetování [24]

Muži mohli být tetováni na jakékoli části těla, zatímco ženám se tetovaly většinou pouze ruce, nohy, uši a rty. Lidé na Havaji si také tetovali extrémně bolestivý jazyk, který se nikde jinde v Polynésii netetoval.

Obr. 7 Havajská žena [5]

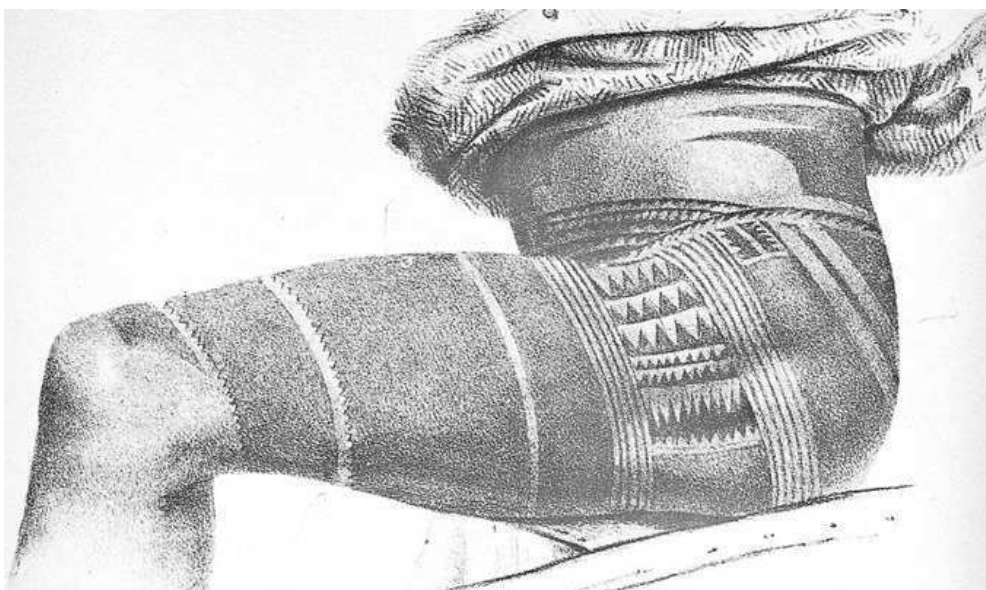
Obr. 8 Havajský „oficír“ [5]

Pro havajské tetování je typický styl geometrických vzorů se šachovnicovým motivem a řadami trojúhelníků. Mezi oblíbené motivy patřily také kokosovníky, ptáčci a kozlíci. V 19. století se dokonce objevila krátká móda vytetovaných pušek, helem, děl nebo písmen abecedy.

3.2. Samoa a Tonga

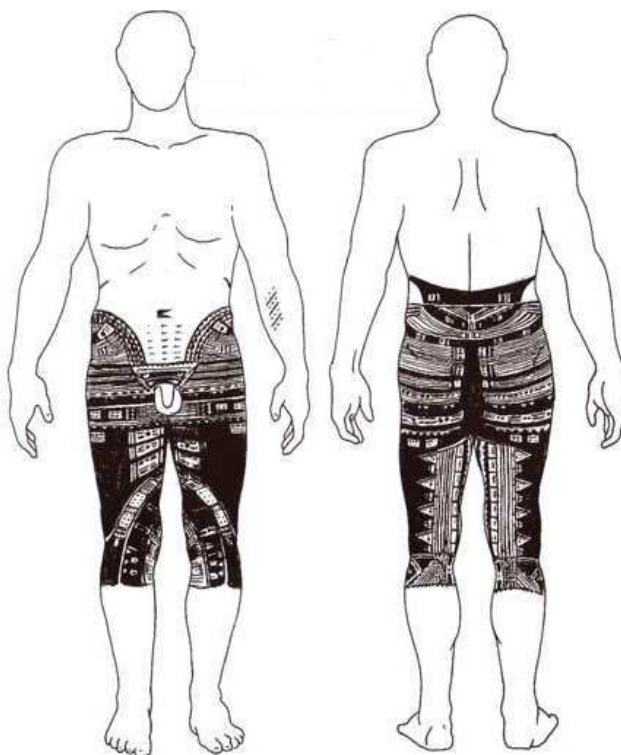
Nejranější rozvoj tetování v Polynésii pochází právě z ostrovů Samoa a Tonga. Podle samojské legendy sem tetování přinesly dvě tetované sestry, které připlávaly z Fidži. Během plavání si zpívaly památné tetovací písně, ale vzhledem k tomu, že cesta byla dlouhá a sestry zmátla únava, udělaly v textu chybu a namísto „tetujeme ženy“, zpívaly „tetujeme muže“. Tedy z původní zásady tetovat hodně ženy a muže málo se stalo pravidlo opačné.

Jak ukazují dobové ilustrace, tetování na těchto dvou ostrovech si bylo velmi podobné. Domorodí muži měli své tradiční tetování nazývané *pe'a*, které se táhlo od beder dolů až pod kolena a na zádech byla výrazně vyvýšená část. Stehna byla zdobena rozsáhlými plochami vyplněnými trojúhelníky či podobou stuh a čar. Muži byli natolik tetováni, že na mořeplavce působili dojmem, že se jedná o jakési upnuté legíny. Námořníci Jeana-Francoise de la Pérouseho v roce 1787 na ostrově Samoa poznamenali: „Mužové mají stehna pomalována či tetována tak, že by jeden i nabyl dojmu, že jsou oblečení, ačkoliv vystupují téměř nazi.“ [5]

Obr. 9 Stehenní tetování muže z ostrova Tonga [17]

Při tetování se musela dodržovat sekvence shora dolů. Mužské tetování v podobě kalhot, jejichž vytvoření trvalo několik týdnů až měsíců, se tetovalo přesně v pěti daných fázích. Jako první se zdobila spodní část zad, poté rozkrok, jako třetí stehna, čtvrtá fáze dokončovala nohy a třísla a na závěr se tetoval podbřišek s pupkem. Muži, kteří se této bolestivé zkoušce vyhnuli, se stávali společenskými vyvrheli. Lidé se jim vysmívali, museli vykonávat podřadné práce, nemohli se oženit a dokonce ani promluvit v přítomnosti dospělých mužů. Takovýmto netetovaným mužům se říkalo *pala'ai*, neboli bláznivci.

Obr. 10 Kresba tetování pe'a [19]

Ženské tetování bylo opět omezeno pouze na vnitřní stranu rukou a na nohy. Jejich tetování obvykle nebylo tak detailní a vykreslené jako mužské. Skládalo se převážně z hvězdicových tvarů, přerušovaných linek a geometrických motivů.

Obr. 11 Ženské stehenní tetování z ostrova Samoa [19]

Přestože se umění tetování na ostrově Samoa díky volnějšímu přístupu ke křesťanství udrželo dodnes, na ostrově Tonga byla tato tradice s příchodem křesťanství zcela vymazána.

3.3. Markézské ostrovy

Markézy jsou tvořeny skupinou dvanácti vulkanických ostrovů nacházejících se na východní části Polynésie. Dnes patří mezi pět administrativních oblastí francouzské Polynésie.

Z Markézských ostrovů se dochovala nejstarší zmínka o polynéském tetování, jejímž autorem byl kormidelník Pedro Fernández de Quirós. Markézské domorodce, kteří se mu velice zalíbili, roku 1595 popsal: „Přicházejí nazí, aniž by si nějakou část pokrývali, jejich tváře nesou obrázky v modré barvě, malované v podobě ryb a jiných figur.“ [5]

Markézané měli obrovský smysl pro dekoraci, čemuž nasvědčuje i fakt, že jejich umění tatuáže patřilo k nejpropracovanějším v celé Polynésii. Tetování pokrývalo člověka doslova od hlavy až k patě a nevyhýbalo se například ani ušním boltcům. Stejným stylem jako v tatuáži zdobili vyřezáváním dřevo i kámen. Etnolog Te Rangi Hiroa uvedl o markézských obyvatelích: „Dřevo a kost jim však jako výtvarný materiál dost nevyhovovaly, a proto přenesli některé své nejlepší kresby na lidské tělo tetováním. A tetovali je po celé ploše, od konečků vlasů až po nehty na noze. Vypadá to, jako by dávný umělec nesnesl pohled na sebemenší prázdnou plošku lidské kůže.“ [5]

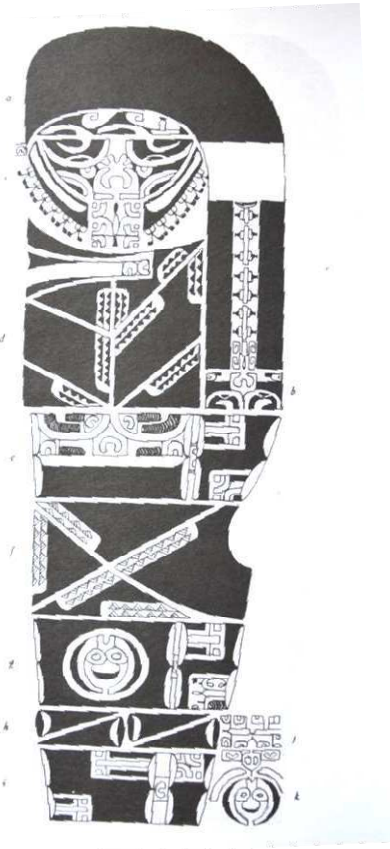
Obr. 12 Tetování markézského muže [23]

Rozsáhlé a kvalitní tetování poukazovalo na zámožného a tedy i společensky významného člověka. Tetování nebylo levnou záležitostí a lidé, kteří neměli dostatek financí, se nechávali tetovat u začátečníků, aby se na nich mohli zacvičovat za symbolické ceny. Otec, který chtěl nechat tetovat svého prvorozeného syna *opou*, musel zvládnout uživit jak umělce neboli *tuhunu*, tak *ka'ioi*, skupinu ostatních synů a dcer, kteří pomáhali se stavbou domu a sháněním jídla. Otec se připravoval dlouhou dobu předem, aby mohl tetování zaplatit. Přípravy začínaly chovem prasat a končily přípravou pigmentu (*hinu*). Několik dní před začátkem operace *ka'ioi* pro tuto příležitost postavili nový dům a zároveň zničili dům *opouova* otce a domy jeho příbuzných s výjimkou těch na spaní. Za svou práci *ka'ioi* nepožadovali žádný plat, avšak někdy dostali tetování zdarma v době kdy *opou* odpočíval nebo se zotavoval z operace. Po každém sezení totiž následovalo osm až dvanáct dní lokálního zanícení doprovázeného horečkou a někdy i otoky. Na rozdíl od *ka'ioi* se u *opou* začínalo tetovat od nohou nahoru, protože pokud by se začínala tetovat tvář jako první, mohla by se ošklivě zanítit a zastavit tak celý proces tetování. Trvání celé operace záviselo především na statečnosti a zdraví tetovaného. Existuje dokonce záznam o muži z ostrova Nuku Hiva, který byl kompletně potetován během tří dnů.

Obr. 13 Proces operace na opou [24]

Tetovat se začínalo na prahu dospělosti. Podle rozsáhlosti a náročnosti mohlo tetování trvat i třicet až čtyřicet let než bylo hotovo. Údajně nejzajímavější mělo být tetování kolem třicátého roku života. V pozdějších letech se už motivy mohly překrývat a tvořit tak slitou černou plochu bez viditelných ornamentů.

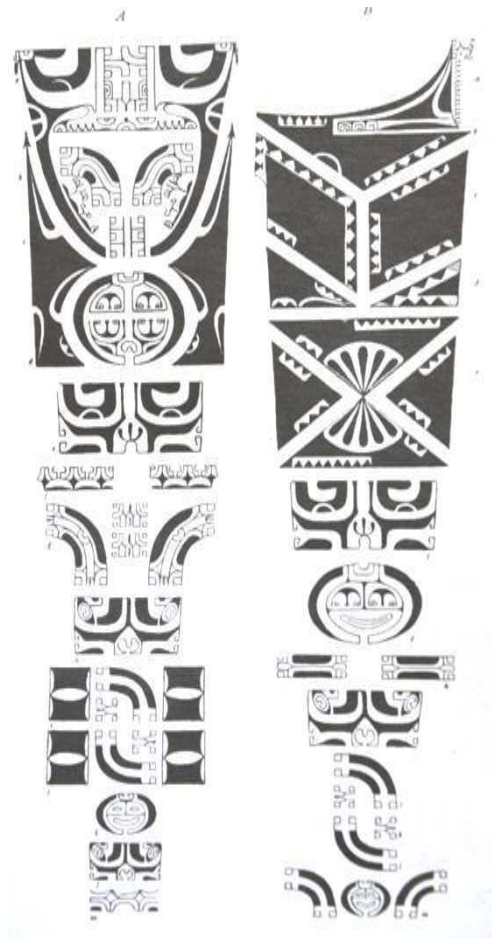
Obr. 14 Příklad mužského vzoru pro nohy [22]

V markézském stylu tatuáže můžeme vidět mnohem více černých ploch, obzvláště u mužů, než je tomu na jiných ostrovech. Ovšem i tady se v drtivé většině vyskytují geometrické motivy. K pokrývání různých částí těla jsou přiřazovány různé důvody. Například tetované ruce byly k vidění při jedení, tetované podpaží při zvedání rukou s válečnou holí a nebo kruhové motivy na vnitřní straně kolen se ukázaly, když muž seděl s překříženýma nohama. Oproti výraznému mužskému tetování se dámské omezovalo pouze na ruce, nohy a v některých případech i ušní lalůčky a okraje úst. Dívčím starším dvanácti let musely být tetovány pravé ruce. Pokud by se tak nestalo, dotyčná by nesměla jíst ze stejné mísy jako ostatní a dokonce by ani nemohla připravovat chlebovníkové těsto.

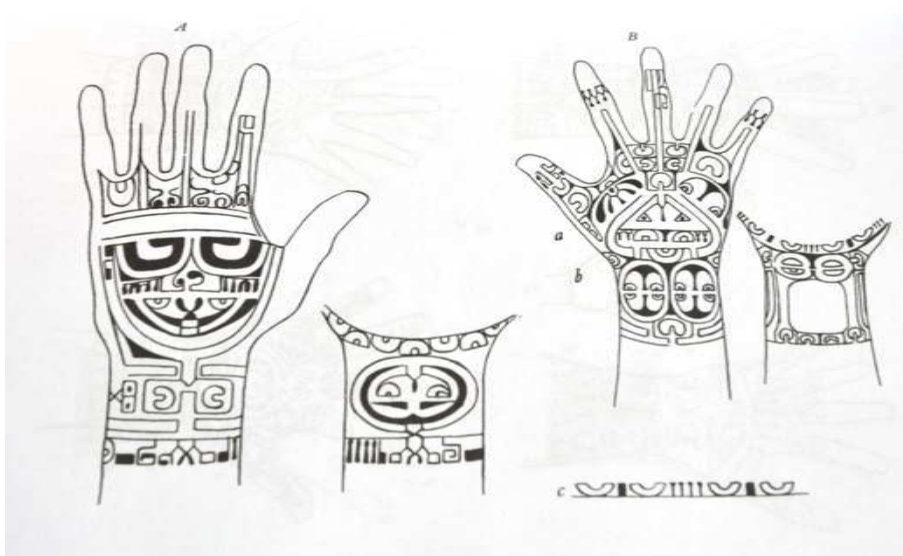

Obr. 15 Kresba tetování ženy z Hiva Oa [5]

V roce 1884 bylo tetování na Markézách zakázáno francouzskými zákony. Tradici dlouhou stovky let zaznamenala v roce 1921 Willowdean Handyová, která za pomoci domorodců a literárních zdrojů posbírala poslední zbytky této tradice a vydala knihu „Tetování na Markézách“. Během svého pobytu na Markézách našla posledních celkem 125 částečně tetovaných starších lidí a jediného žijícího umělce, jenž v mládí tetoval.

Obr. 16 Příklad ženského vzoru pro nohy [22]

Obr. 17 Vzory pro ruce [22]

3.4. Nový Zéland (Maoři)

S termínem tetování neboli tattoo či jiným podobným výrazem bychom se na Novém Zélandě neseťkali. Ozdobné znaky na těle se zde nazývají *moko*. Tento styl byl jedinečný, neseťkali bychom se s žádným jiným národem používající obdobné tetování, a také velmi bolestivý, obzvláště v okolí úst a koutků očí. Avšak uhýbat nebo dávat najevo bolest se považovalo za zbabělost.

Tetování *moko* tvoří motivy založené na charakteristických spirálách připomínajících spíše plastické tetování. Dojem plasticity je způsoben technikou tetování, která spočívala v hlubokém zaražení dlátka namočeného v barvivě do kůže, někdy až na lícni kost, aby tak vznikly ony plastické rýhy. První ornament se aplikoval v období dospívání a v průběhu několika let se s rostoucí prestiží přidávaly další.

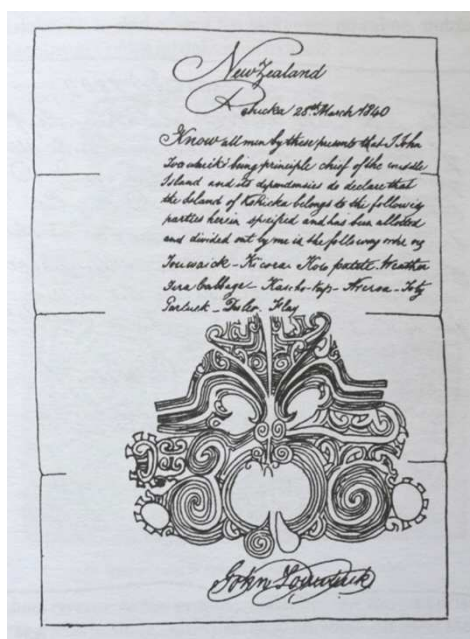
Obr. 18 maorská tetovací dlátka [22]

Přestože se Maorové tetovali po celém těle, nejtypičtější je tetování obličeje, který se rozděloval na několik částí. Oblast čela bývala symetrická a spodní část asymetrická. Pravá strana obličejového tetování poskytovala údaje o otcově linii, levá o matčině rodu a o postavení. K tomu, aby muž mohl nosit *moko*, musel podstoupit i další nepříjemnou proceduru a to vytrhání vousů, neboť vousy by mohly *moko* překrývat a bránit tak jeho vyznění. U žen se považovalo za krásné černě vyplněné rty a tetování na bradě. V některých případech se ženy nechávaly tetovat i na krku a na zádech.

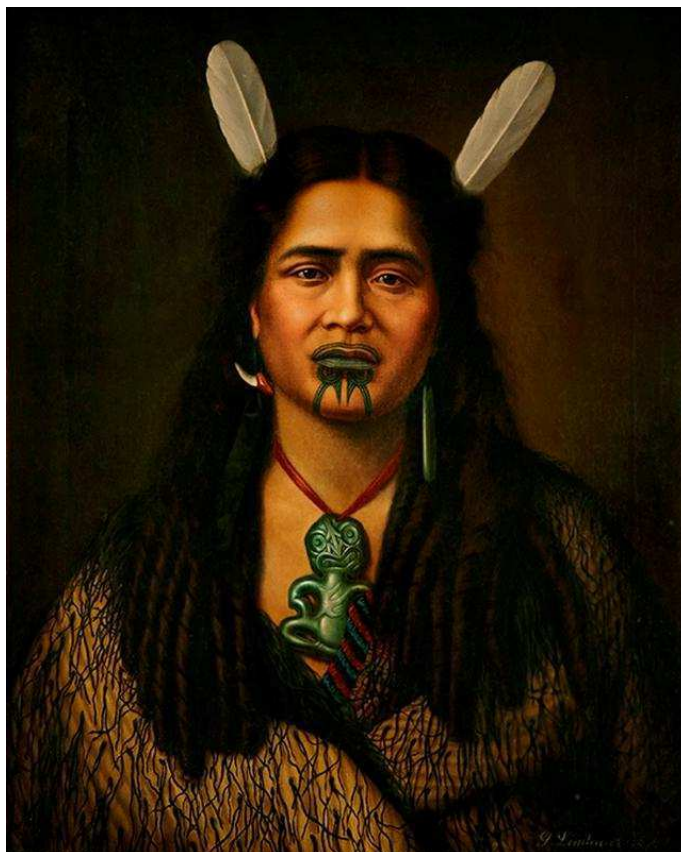
Obr. 19 Portrét maorského muže [28]

Maorské *moko* bylo dokladem urozenosti a každý muž byl na něj náležitě pyšný. Jeho účelem bylo nejenom vypadat démonicky a nahánět svým nepřátelům strach v bitvách, ale stávalo se i velmi přitažlivým pro ženy. V neposlední řadě sloužilo jako identifikace, protože každé *moko* bylo ojedinělé. Často tedy dotyčný namísto podpisu namaloval podobu svého tetování, neboť se Maorové vzhledem k neznalosti písma neuměli podepsat.

Obr. 20 Moko podpis na listině [25]

Ke konci 18. Století mužské tetování moko po celém obličejí pomalu zaniká. Ženy si jej však nechávali tetovat i po celé 20. století. Dodnes přetrvávají tyto vzory a motivy, avšak tetování už není tak výrazné a nachází se spíše na těle než na tváři.

Obr. 21 Portrét maorské ženy [29]

Praktická část

4. Inspirace

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vytvořit vzorník pletenin inspirovaných tetováním z polynéských ostrovů, které mě zaujalo nejenom svou širokou škálou motivů, ale také svou bohatou historií a významem, jenž mu byl přisuzován. Mým záměrem bylo oživit pozapomenutou kulturu tradičního polynéského tetování a za pomoci žakárově vzorovaných pletenin přiblížit tuto krásnou a zajímavou tradici místní veřejnosti, která doposud neměla možnost se s ní seznámit.

Přestože si je tetování na většině z polynéských ostrovů podobné, má každý ostrov svůj specifický styl. V tomto ohledu mě nejvíce zaujal a inspiroval markézský styl tatuáže, díky své propracovanosti, rozsáhlosti a nepřebornému množství používaných motivů, jejichž význam dnes už z velké části není znám. Proto se také většina vzorů v práci odvíjí právě z markézských motivů. Velkým zdrojem inspirace se pak pro mě stala kniha Tetování na Markézách, jejíž autorka Willowdean Chatterson Handy pořídila během svého pobytu na Markézách kresby a fotografie posledních exemplářů tetování na tělech domorodců. Kniha se tak vzhledem k dnes již vymírajícímu tetování stává cennou galerií této tradice.

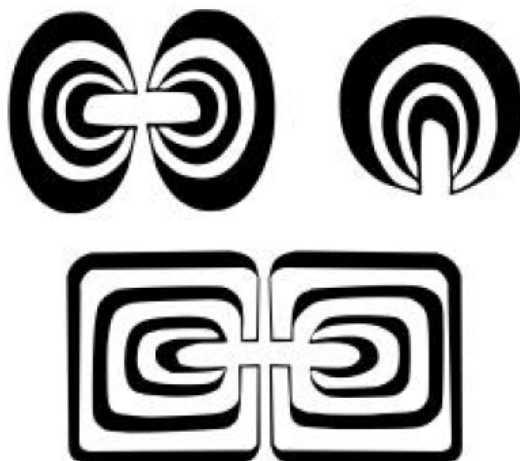
5. Návrhy vzorů

Při navrhování vzorů inspirovaných polynéským tetováním jsem vycházela z tradičních motivů, které jsem různými způsoby inovovala, ale do té míry abych zachovala charakteristické prvky, a zároveň je uzpůsobila možnostem pletacího stroje.

Celkové tetování obsahuje mnoho detailů a širokou škálu vzorů, všechny se však do pleteniny promítnout nedají. Proto jsem se inspirovala jednotlivými motivy nebo jen jejich částmi, které mě zaujaly a ty poté převedla do jednodušší podoby uzpůsobené pro vybranou technologii pletení. Zvolené motivy jsem kombinovala a přizpůsobovala pro pravidelné opakování jak v pruzích, tak v celé ploše.

Pro názornou představu o vytváření vzorů uvádím postup práce na jednom z vybraných návrhů:

Pro tento návrh jsem použila motiv *ipu*, který byl, co se týče markézského tetování velmi častým motivem používaným ke genealogii, viz obr. 22.

Obr. 22 znázornění symbolu ipu [15]

Tento motiv jsem nejdříve musela zjednodušit, aby mohl mít menší velikost, a poté jsem ho různými způsoby řadila pro opakování v pletenině. Prázdné plochy jsem vyplnila dalším z velmi často se vyskytujících symbolů a to markézským křížem a *enatou*, viz obr. 23-24.

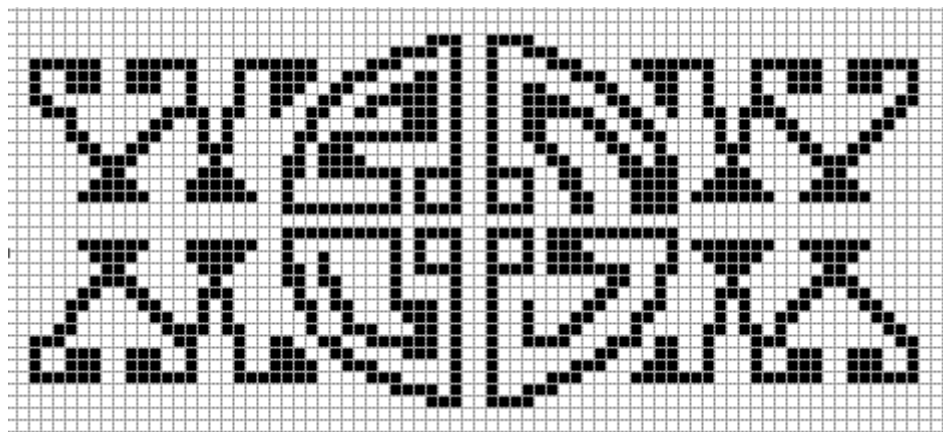

Obr. 23 znázornění markézského kříže [15]

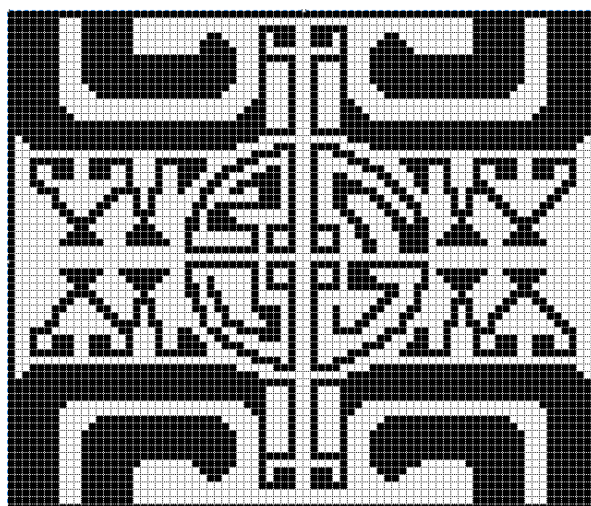

Obr. 24 znázornění symbolu enata [15]

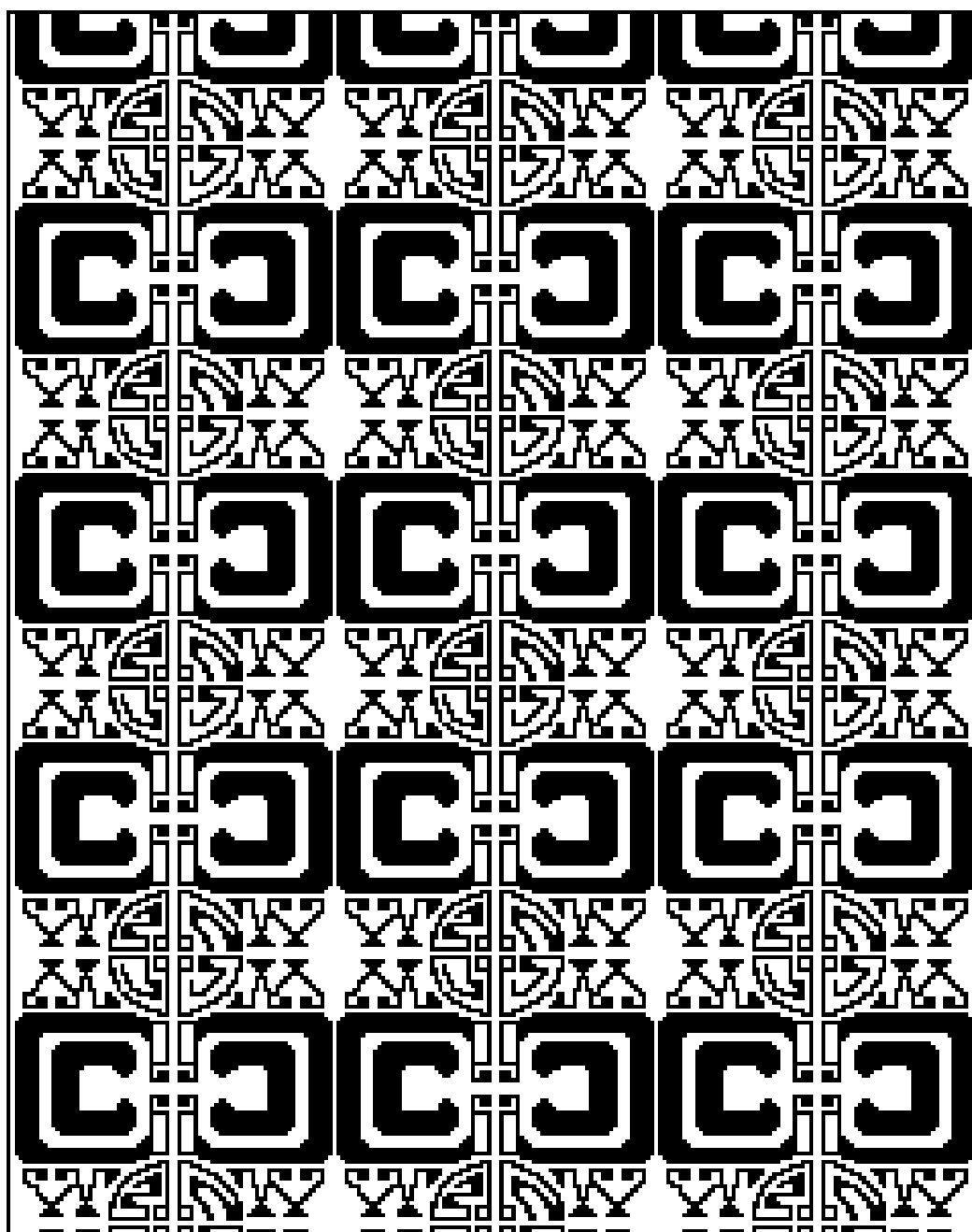
I tyto symboly jsem upravovala a vytvořila tak nové motivy, které jsem poté kombinovala, až vznikla střída, jejíž opakování vytváří výsledný vzor, viz obr. 26-27.

Obr. 25 Upravený motiv enaty a markézskeho kříže

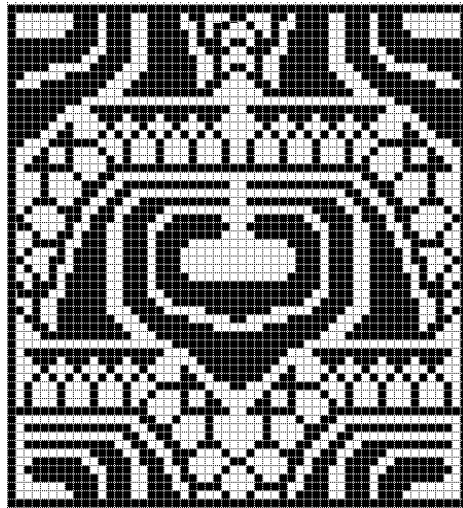

Obr. 26 Střída vzoru č.1

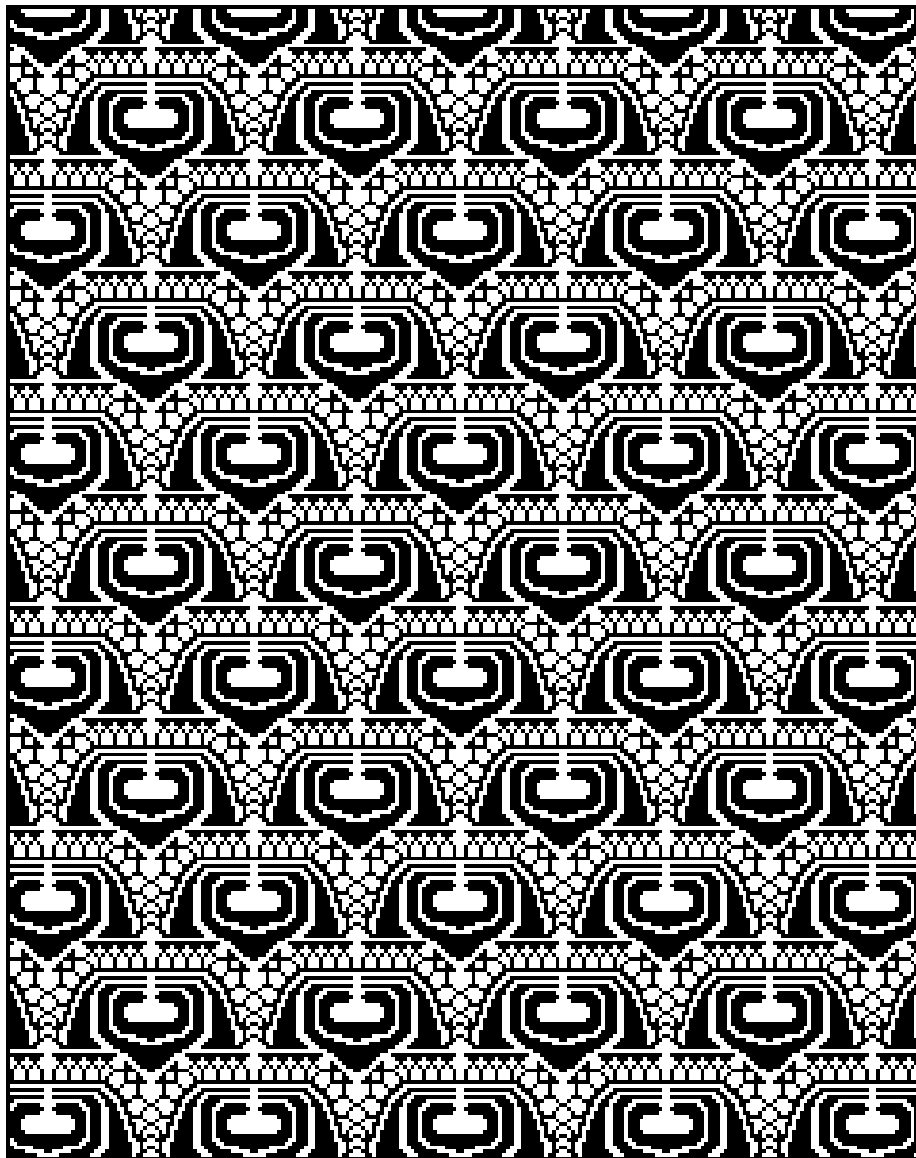

Obr. 27 Vzor č. 1

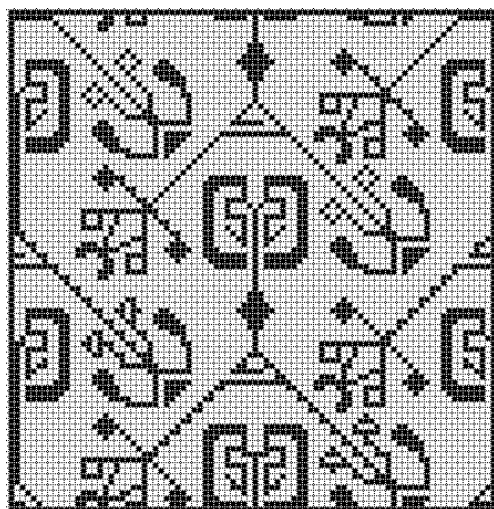
Podobným postupem pak vznikaly i další vzory, jejichž střída vazby a výsledné zobrazení v ploše jsou k vidění na obr. 28 - 57.

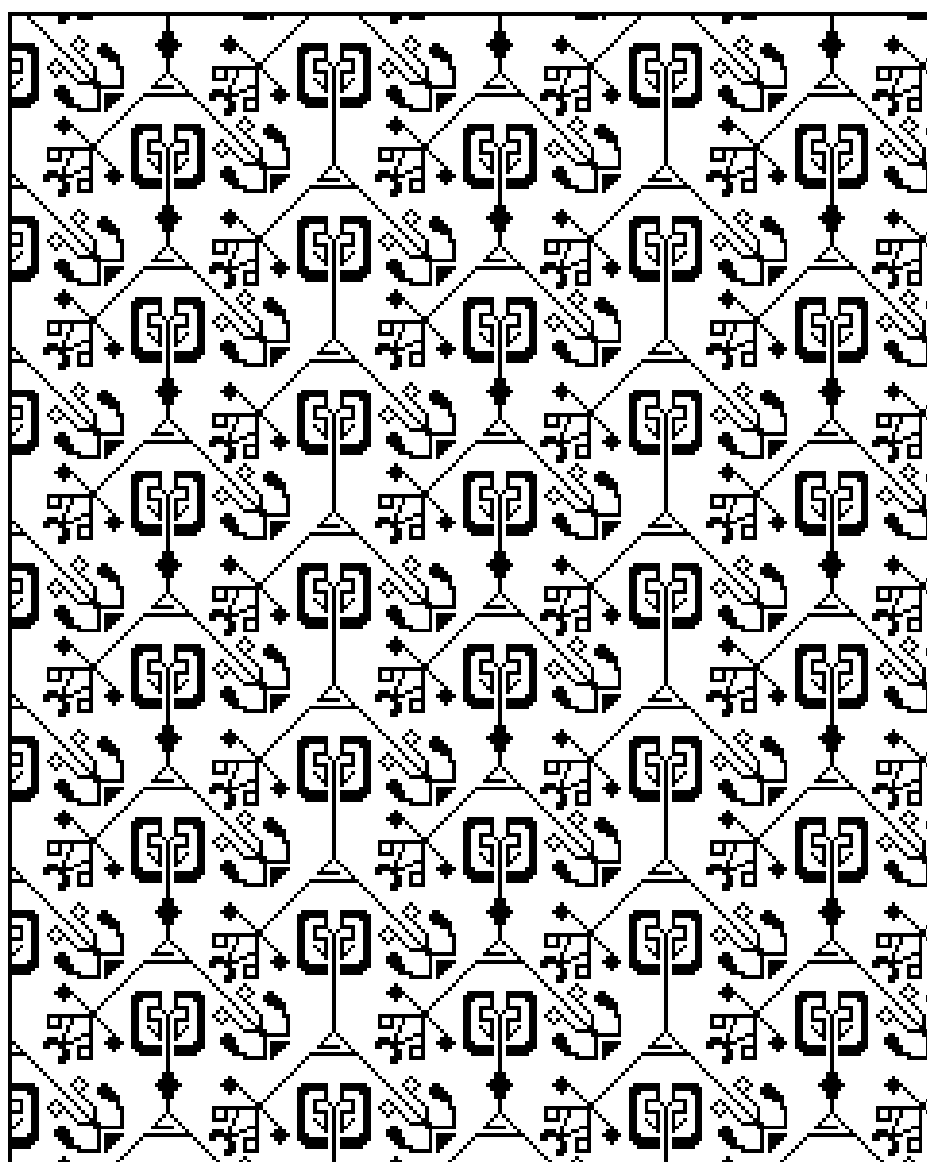
Obr. 28 Střída vzoru č. 2

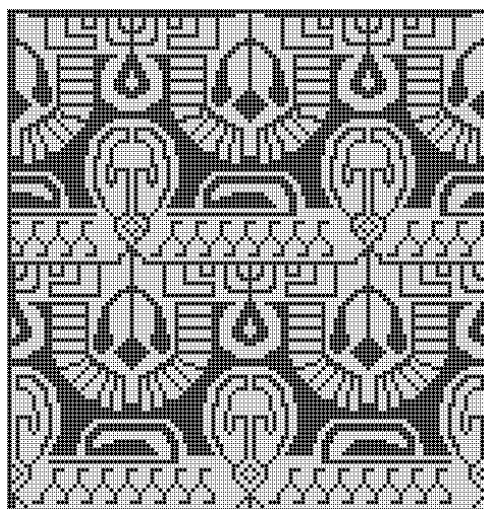
Obr. 29 Vzor č. 2

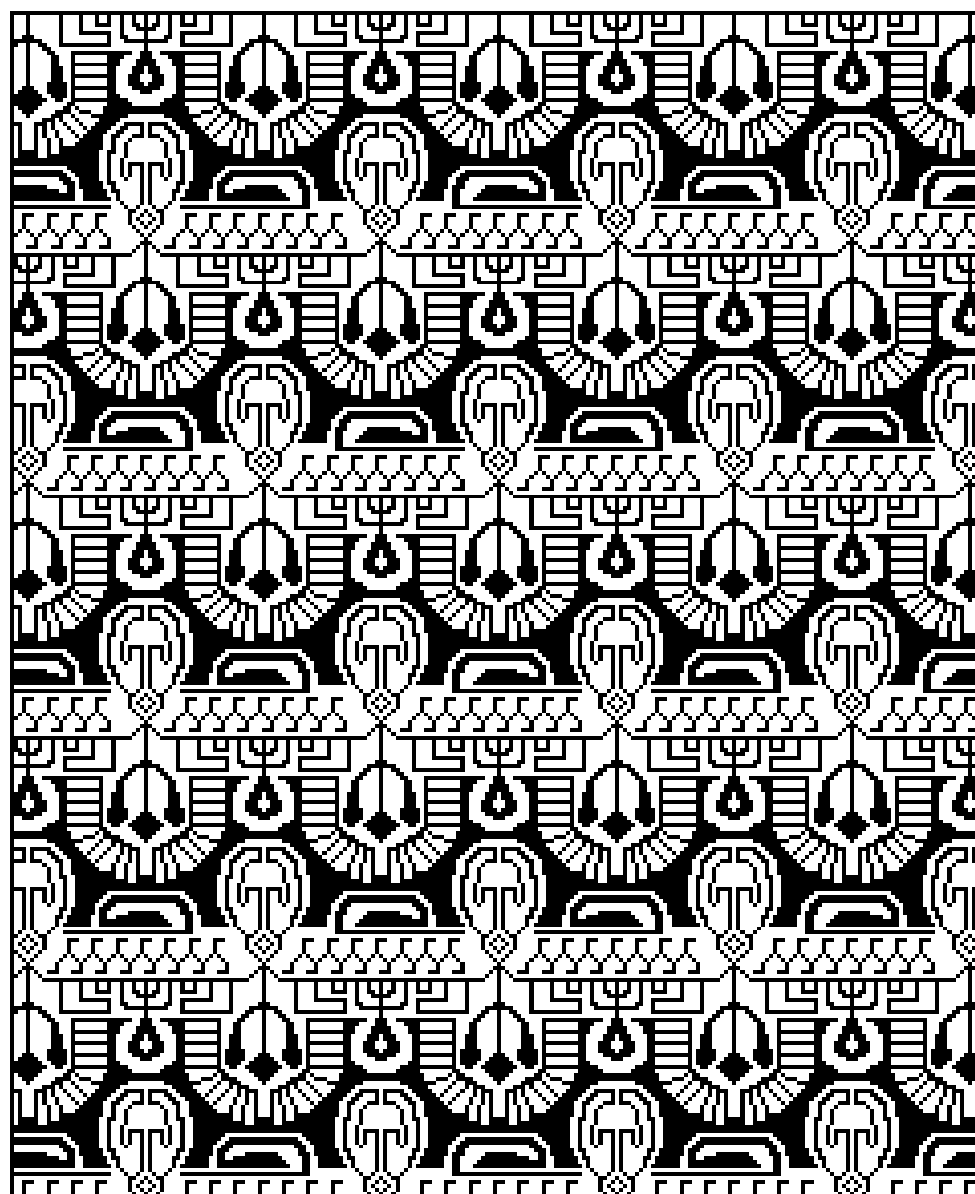
Obr. 30 Střída vzoru č. 3

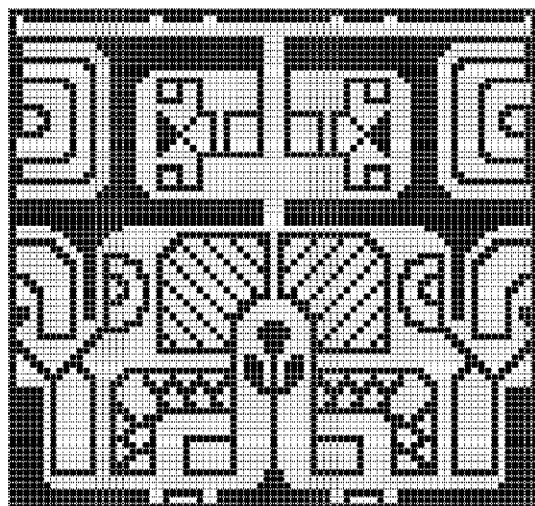
Obr. 31 Vzor č. 3

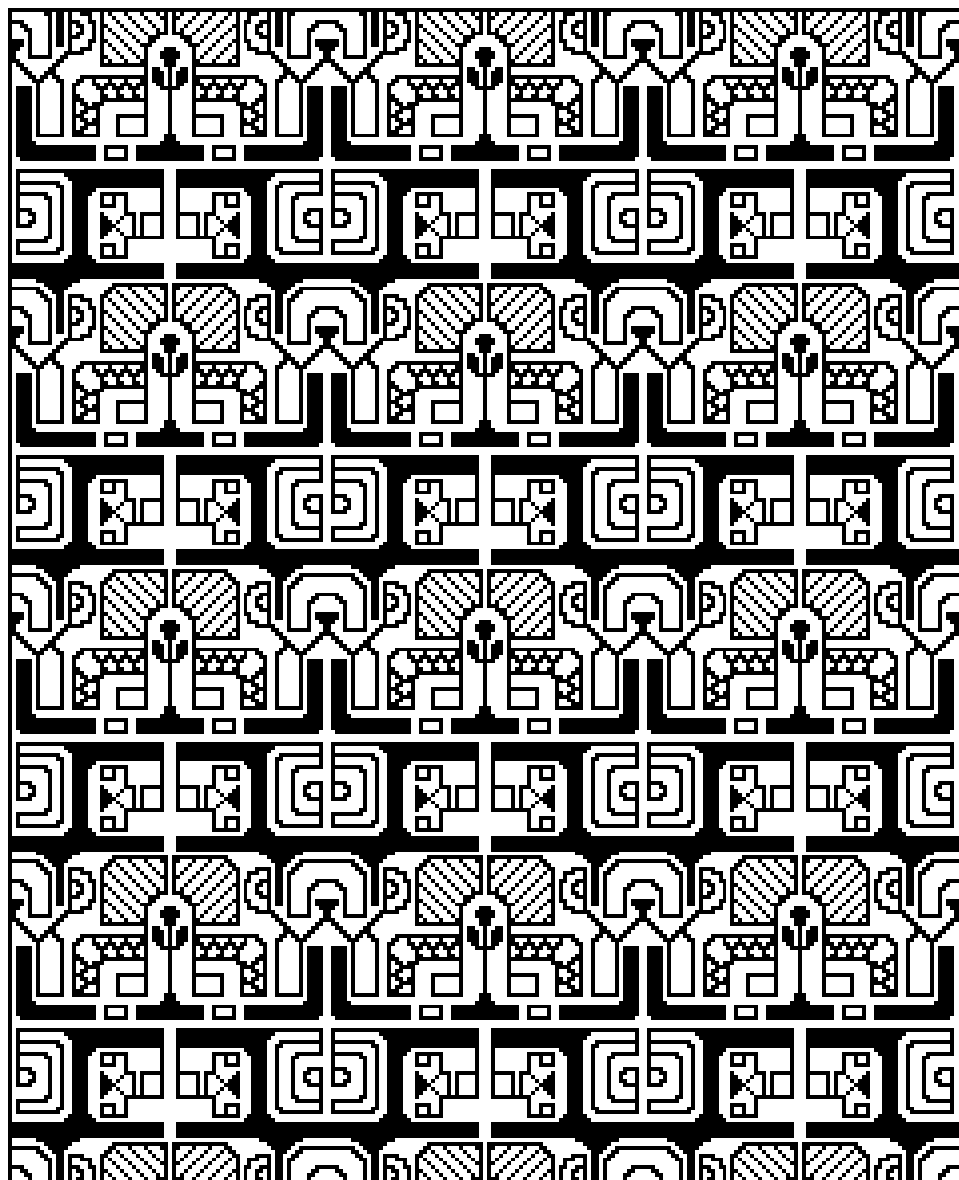
Obr. 32 Střída vzoru č. 4

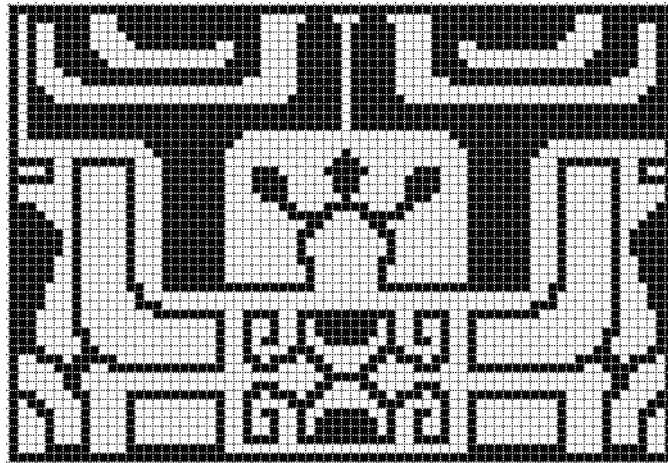
Obr. 33 Vzor č. 4

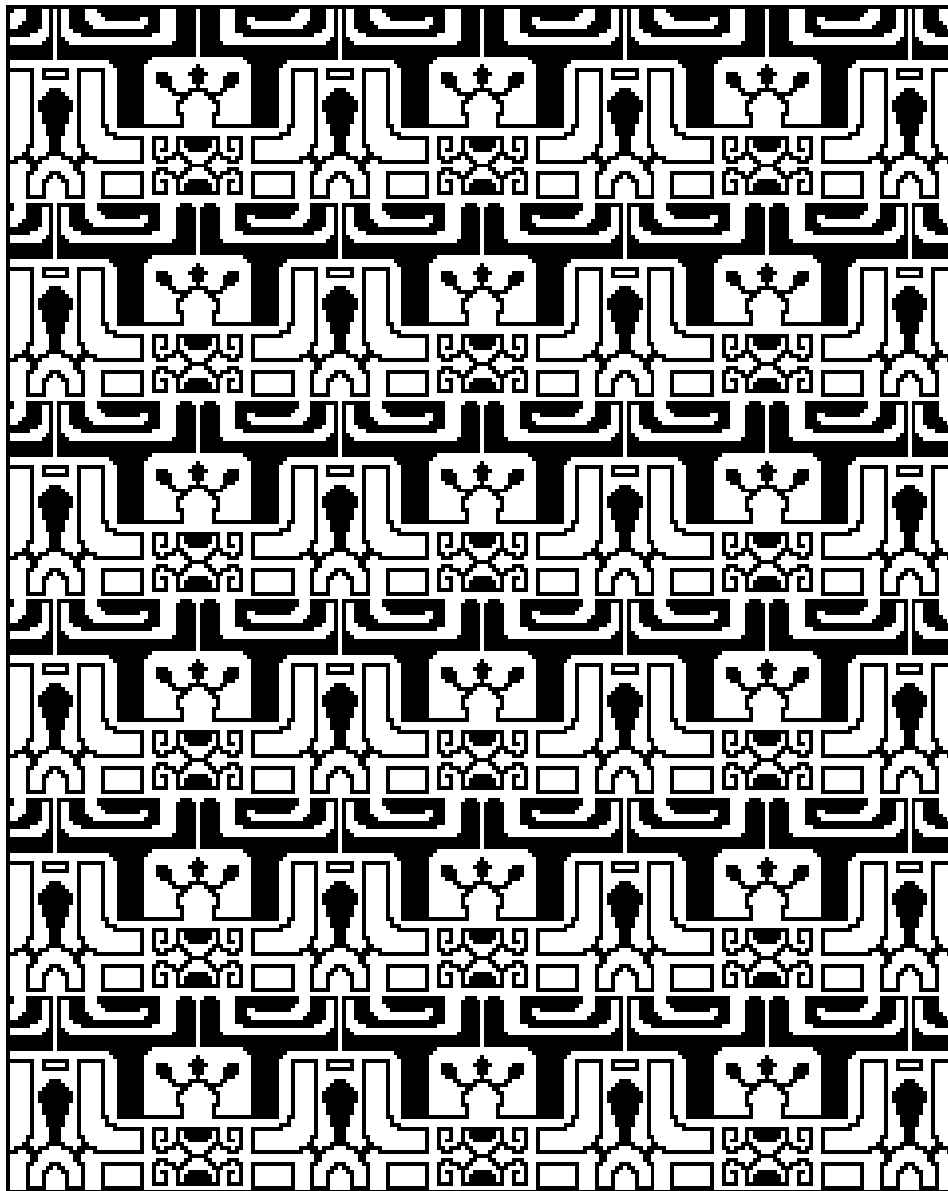
Obr. 34 Střída vzoru č. 5

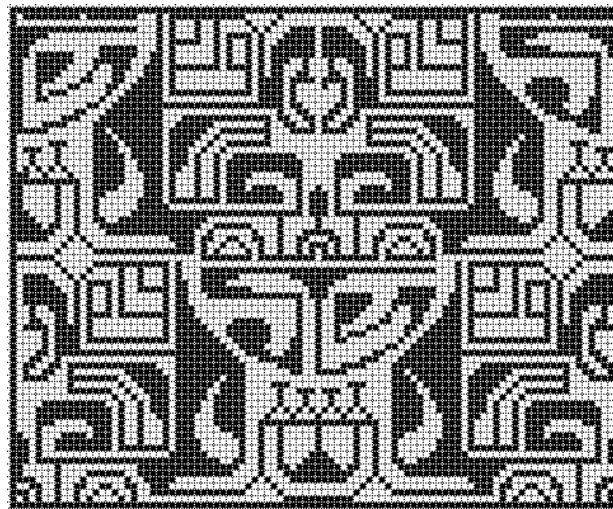
Obr. 35 Vzor č. 5

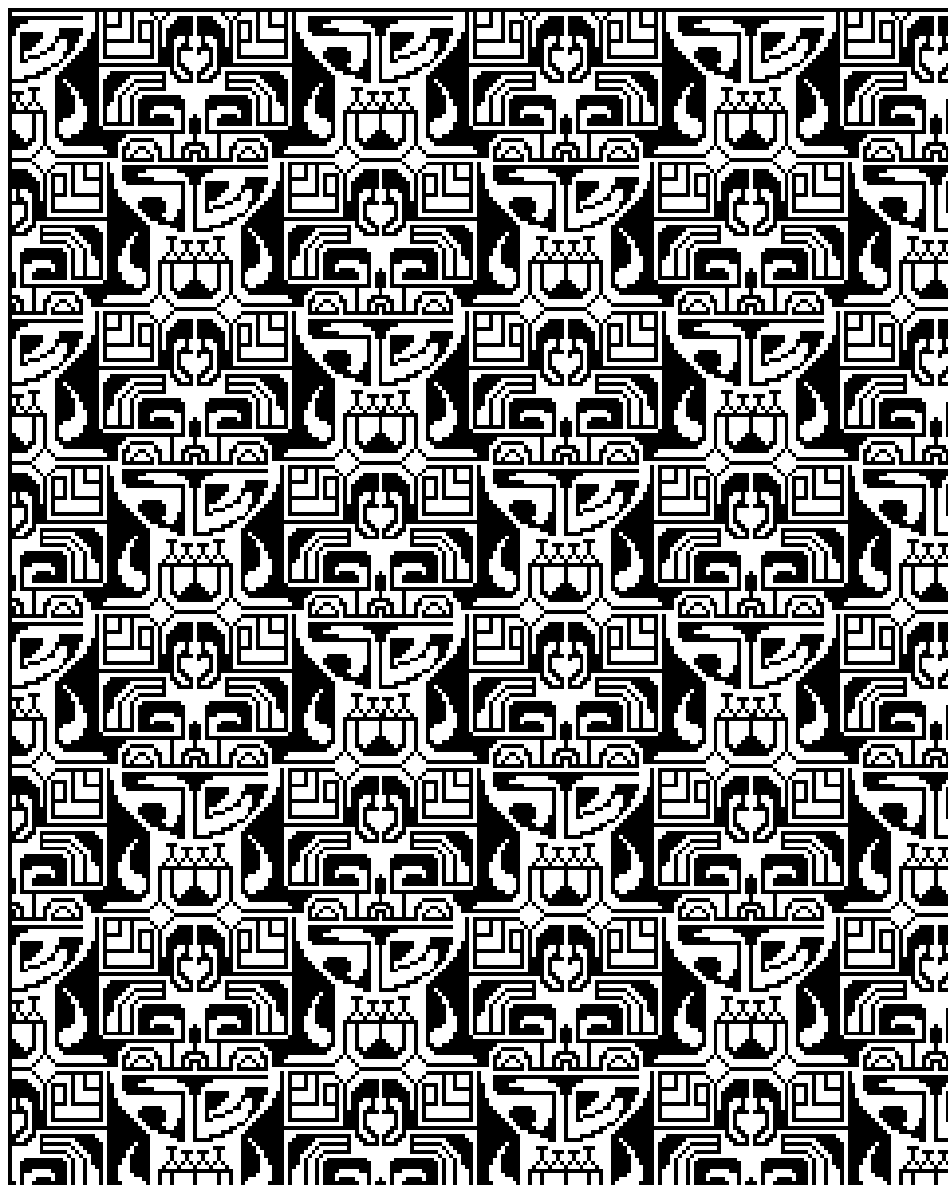
Obr. 36 Střída vzoru č. 6

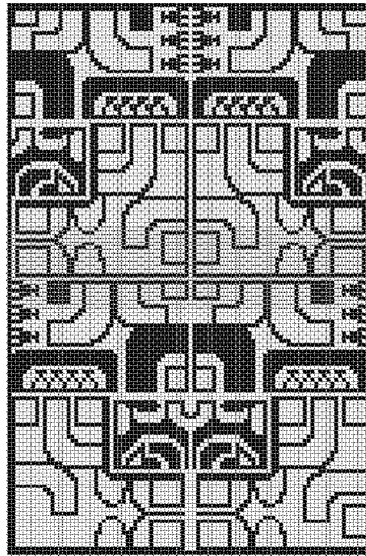
Obr. 37 Vzor č. 6

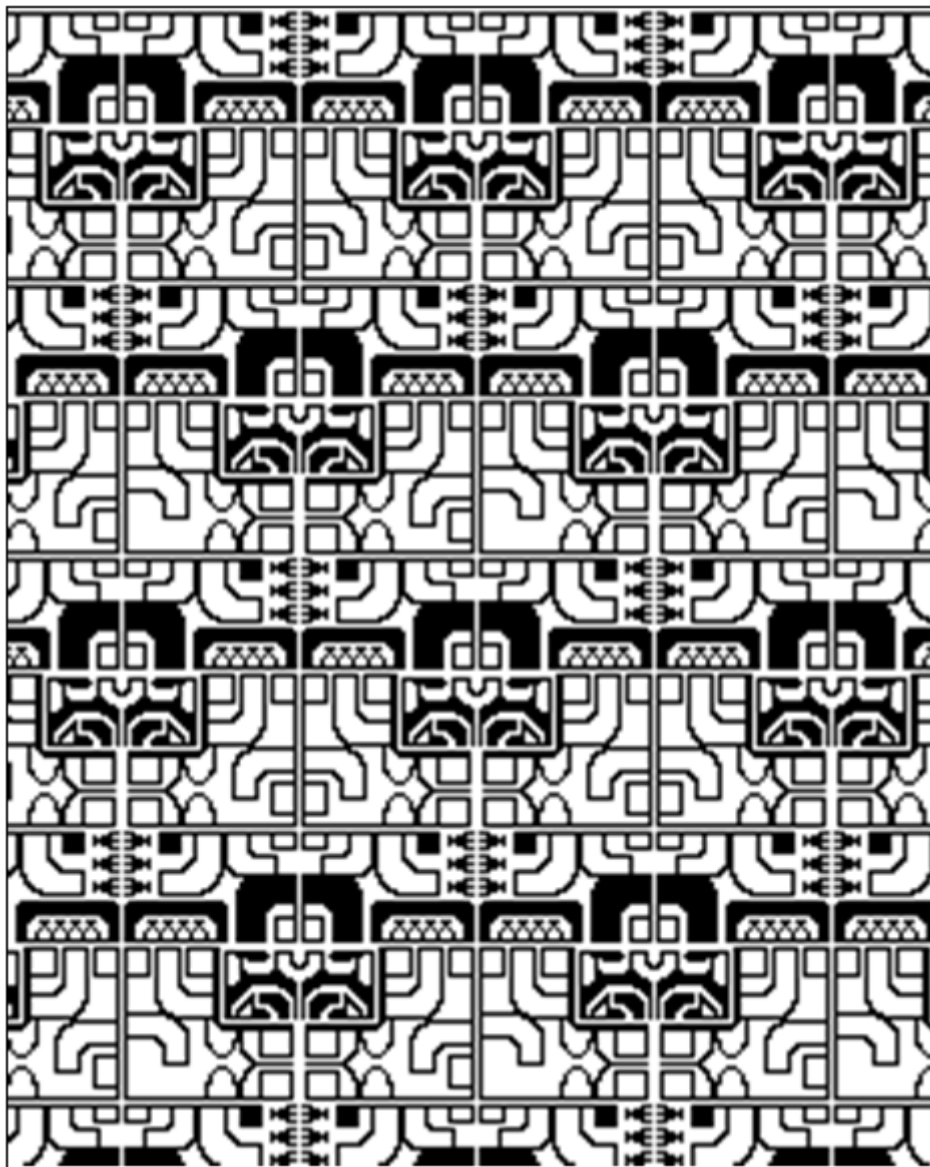
Obr. 38 Střída vzoru č. 7

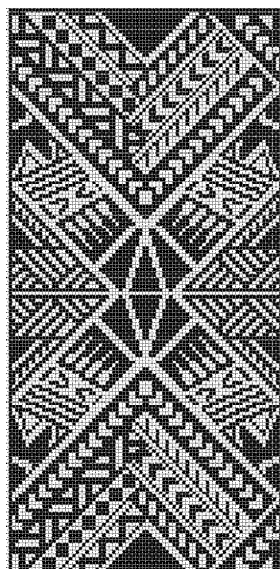
Obr. 39 Vzor č. 7

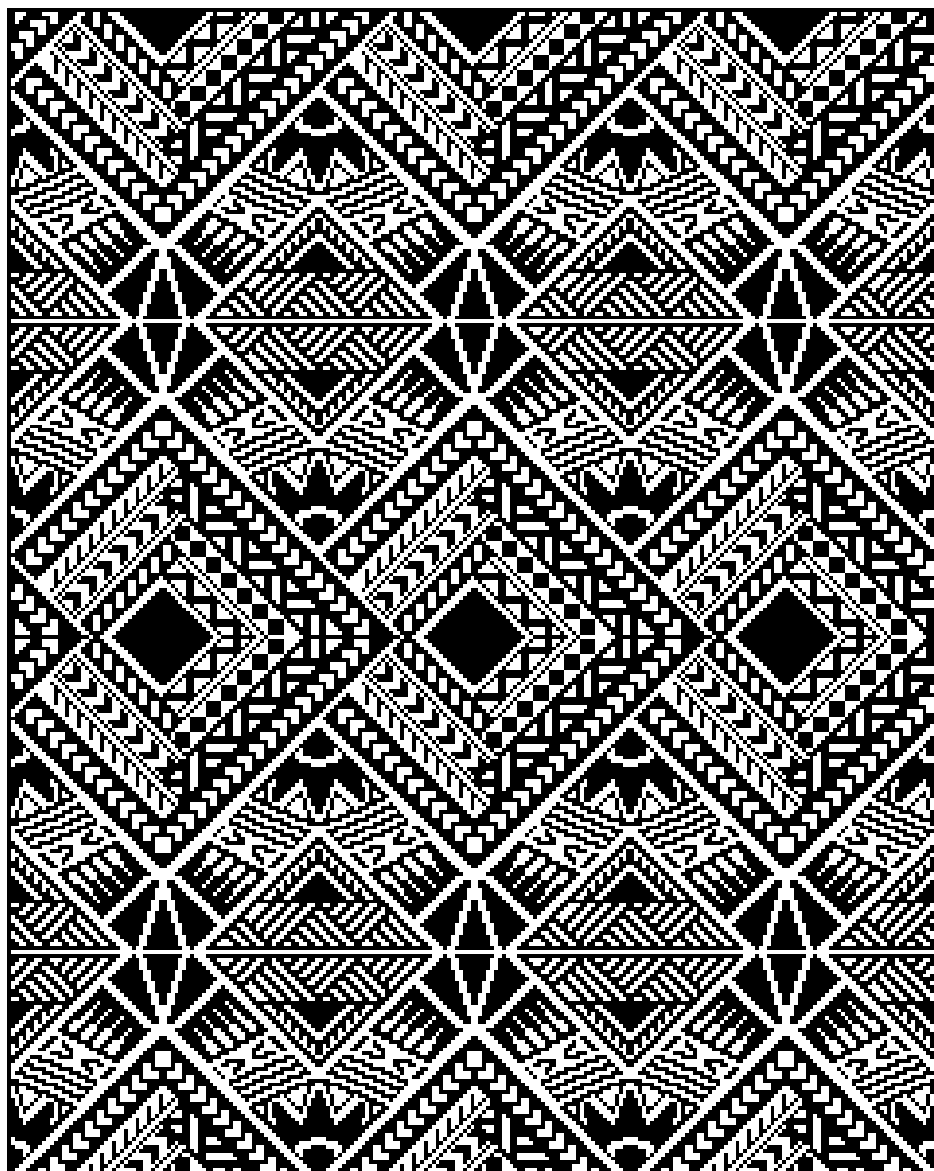
Obr. 40 Střída vzoru č. 8

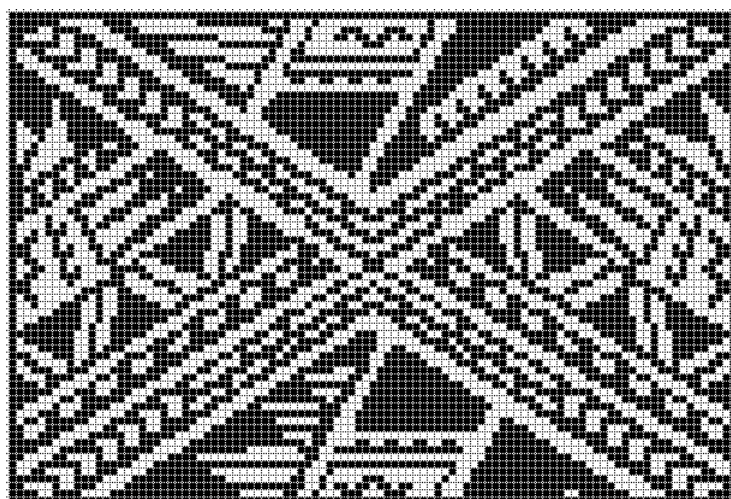
Obr. 41 Vzor č. 8

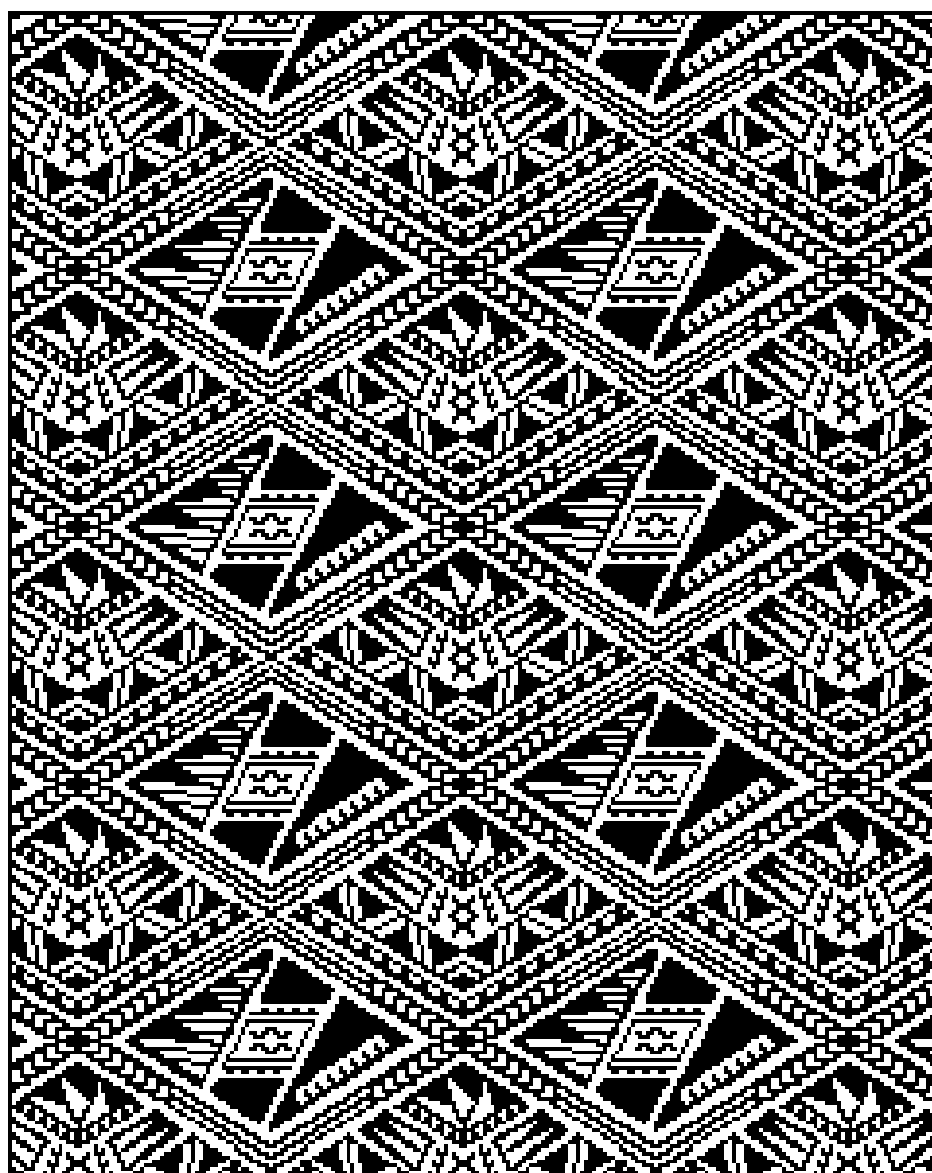
Obr. 42 Sřída vzoru č. 9

Obr. 43 Vzor č. 9

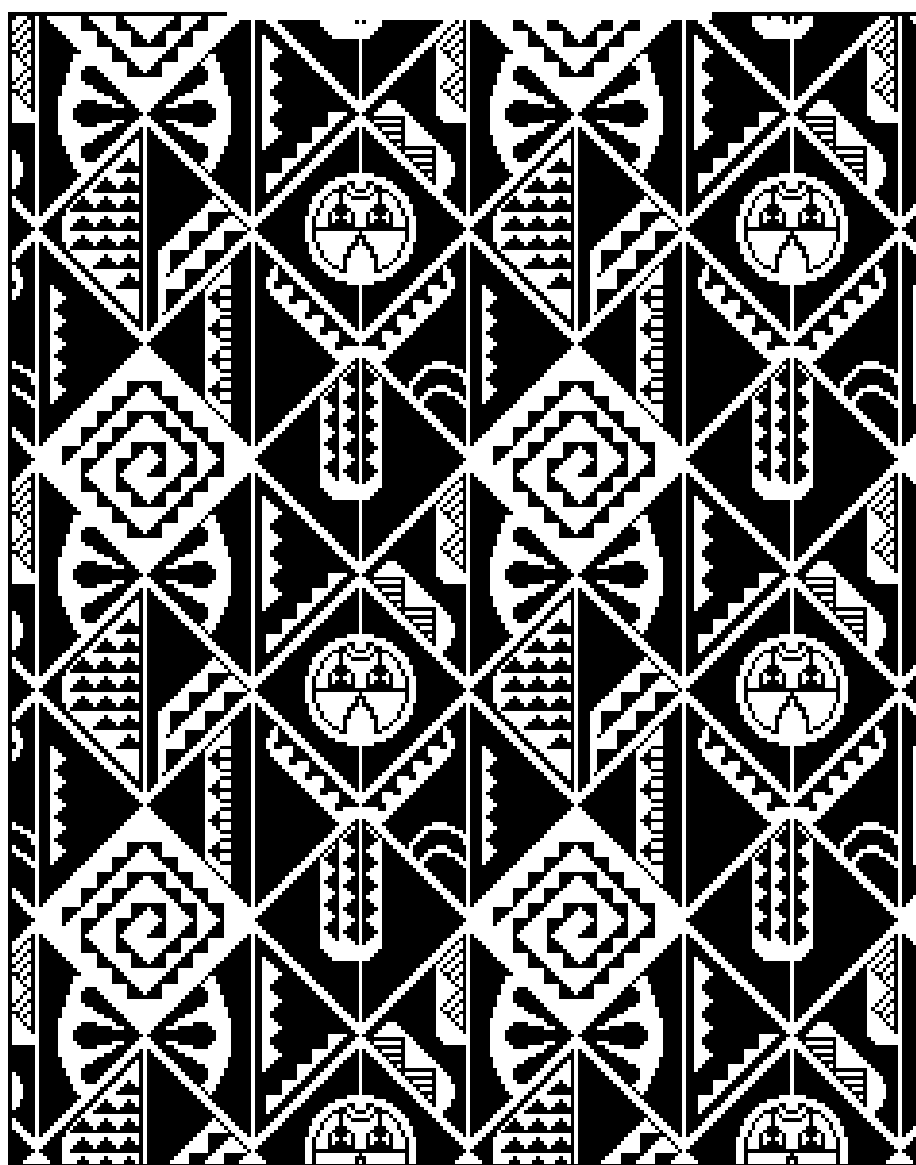
Obr. 44 Střída vzoru č. 10

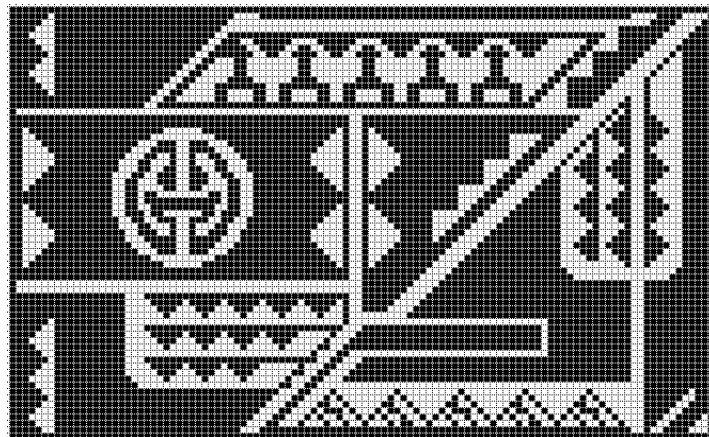
Obr. 45 Vzor č. 10

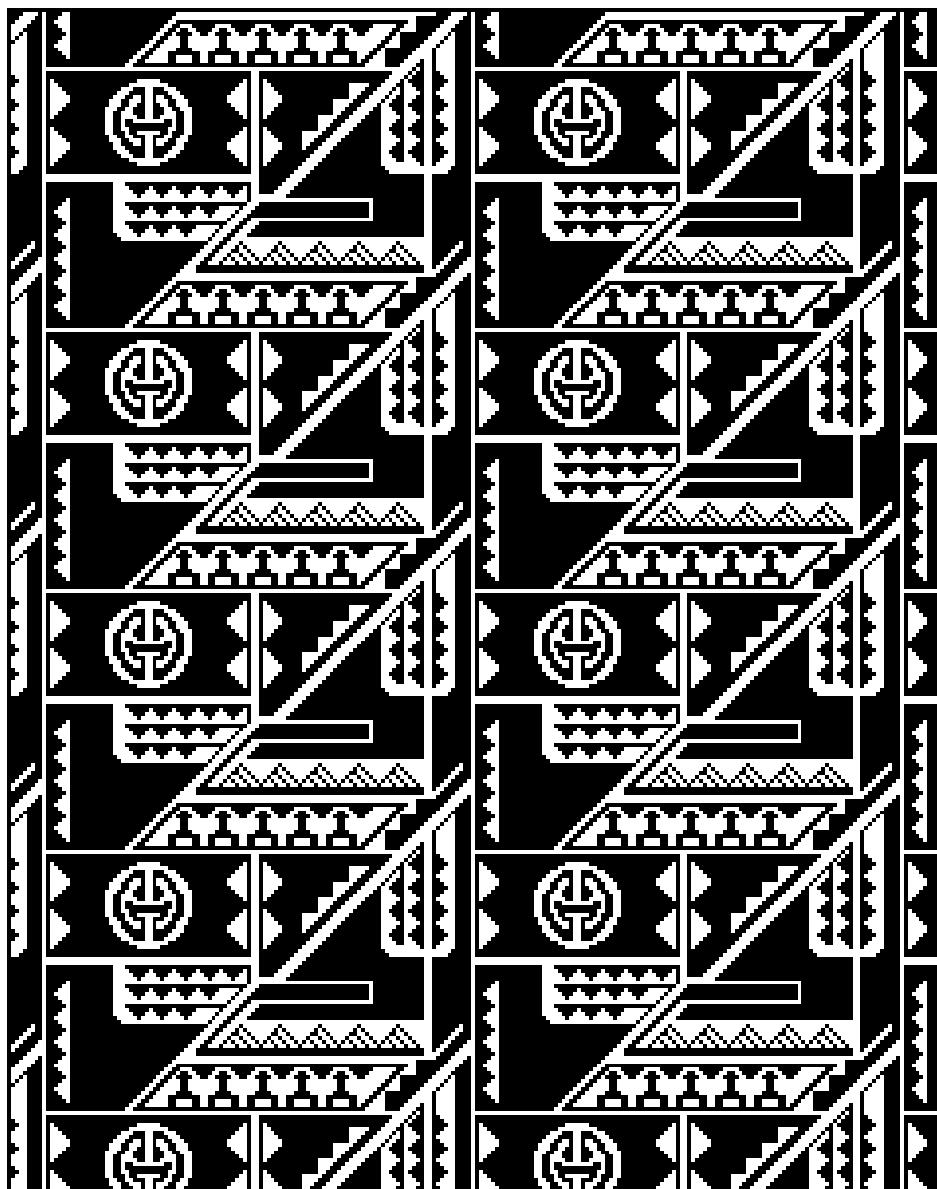
Obr. 46 Střída vzoru č. 11

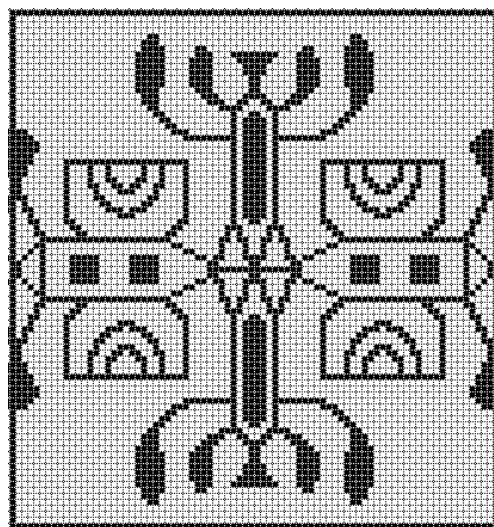
Obr. 47 Vzor č. 11

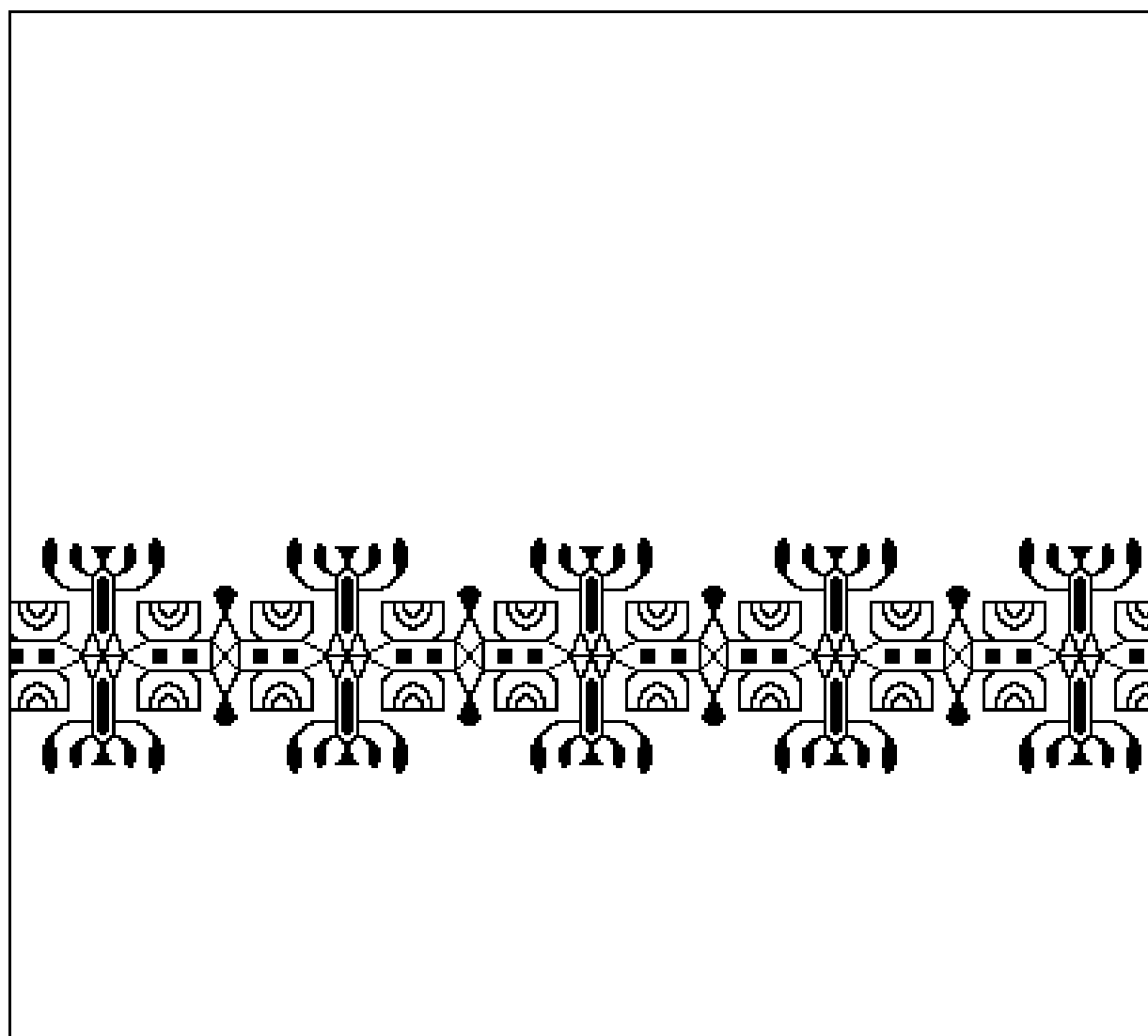
Obr. 48 Střída vzoru č. 12

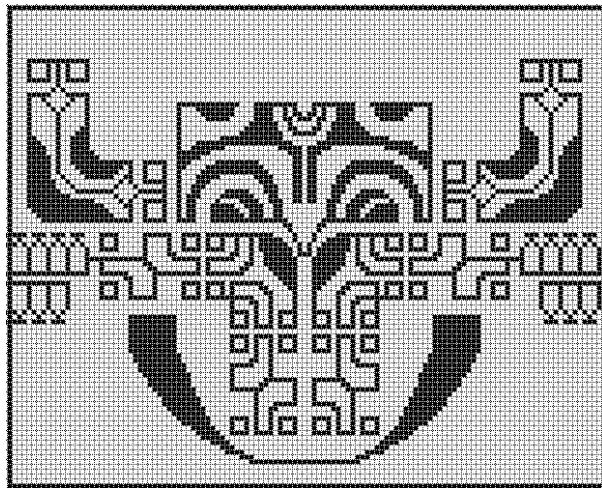
Obr. 49 Vzor č. 12

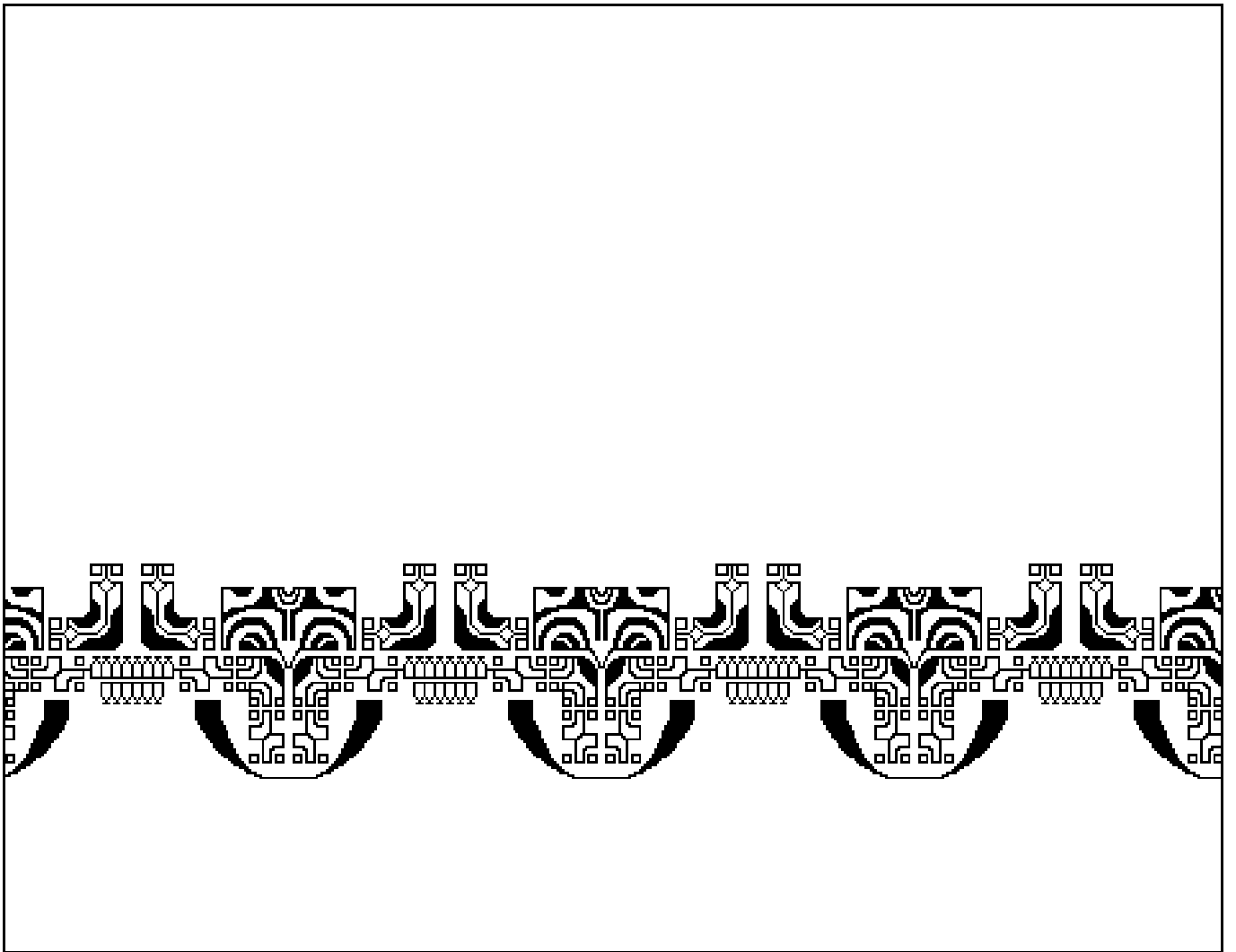
Obr. 50 Střída vzoru č. 13

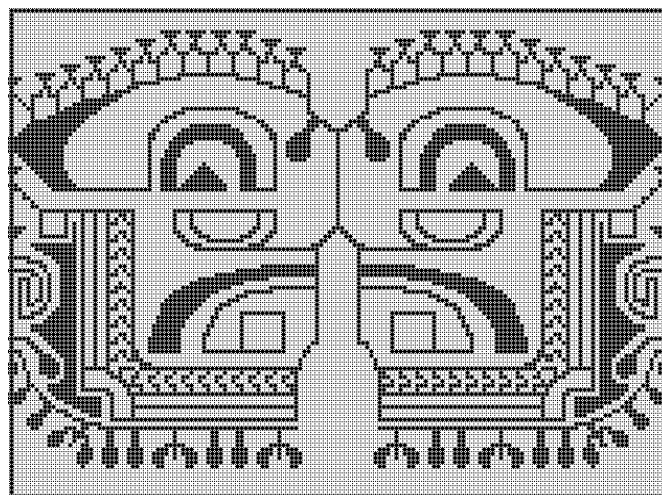
Obr. 51 Vzor č. 13

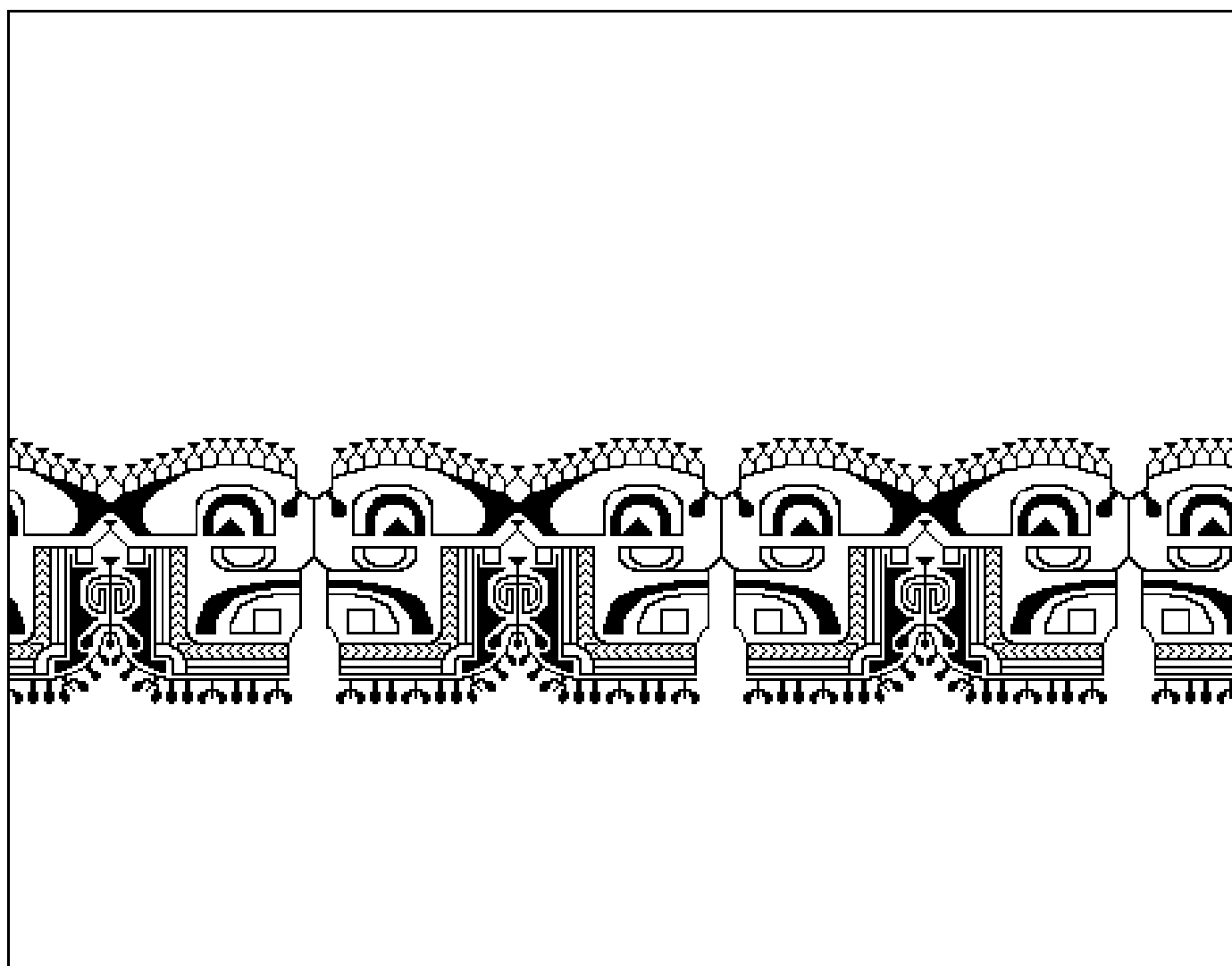
Obr. 52 Střída vzoru č. 14

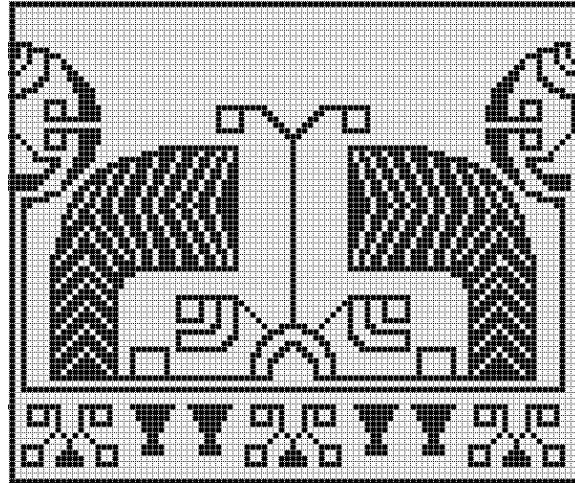
Obr. 53 Vzor č. 14

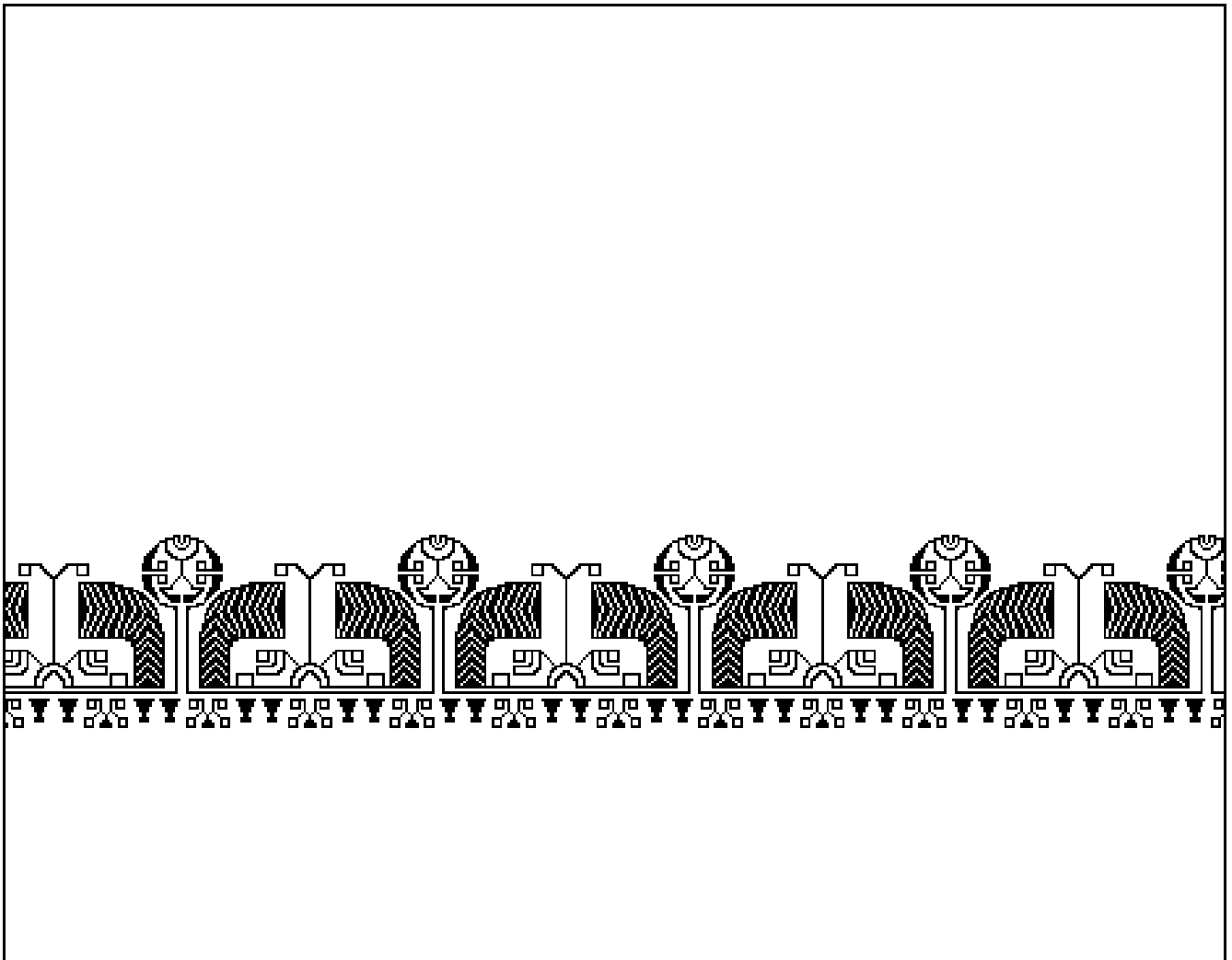
Obr. 54 Střída vzoru č. 15

Obr. 55 Vzor č. 15

Obr. 56 Střída vzoru č. 16

Obr. 57 Vzor č. 16

6. Zpracování a realizace návrhů

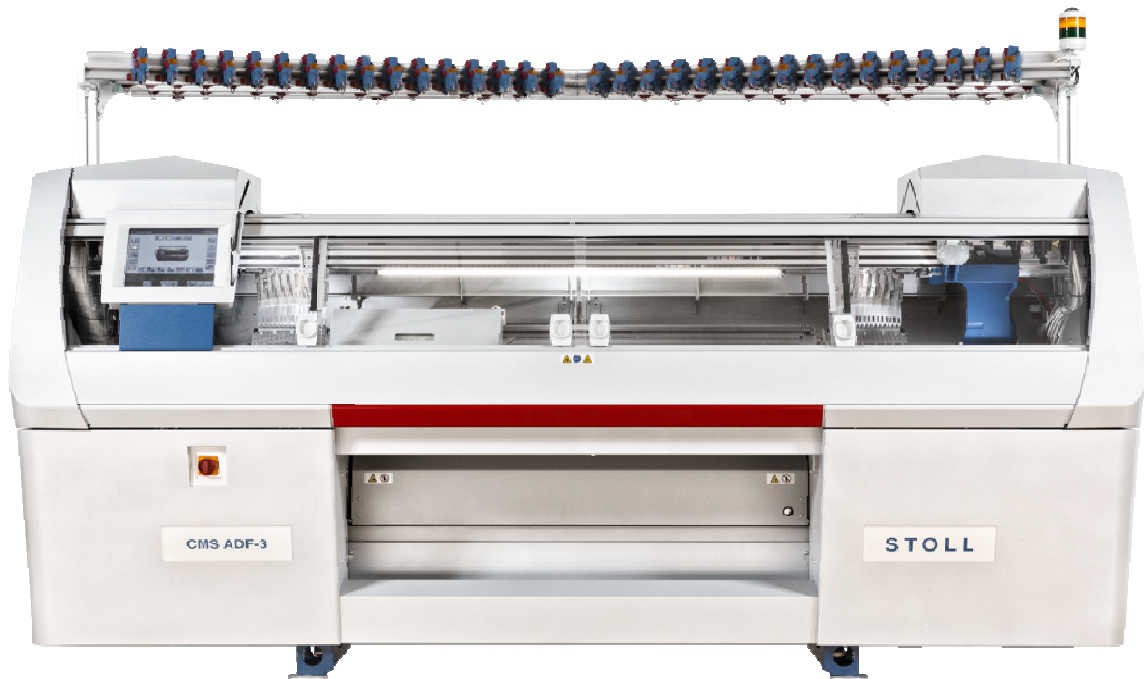
Protože se v této práci jedná o barevné vzorování, byl pro realizaci výsledných vzorků použit žakárový vzor s keprovou rubní stranou. U těchto pletenin se na předním lůžku plete daná barva pouze v místech, kde se uplatňuje i ve vzoru, zatímco na zadním lůžku se každá barva tvoří pouze na každé druhé jehle. Na rubu pleteniny se tedy vytváří drobný šachovnicový vzor charakteristický pro keprový rub. Pro žakárové pleteniny obecně je typickým znakem výrazné snížení tažnosti ve směru řádků, což je způsobeno často se vyskytujícími flotážemi nebo chytovými kličkami mezi očky. U žakárských vazeb se kromě keprového rubu, použitého u těchto pletenin, může objevovat i jednobarevná nebo proužkovaná rubní strana a nebo dutý žakár.

Obr. 58 Ukázka keprové vazby z rubní strany pleteniny

6.1. Pletací stroj Stoll

K realizaci pletenin byl použit stroj od firmy Stoll, model ADF-3 multi gauge. Jedná se o dvoulůžkový plochý pletací stroj pro zátažné pletení s dělením 12“E. Jeho součástí je řídicí systém doplněný obrazovkou, na které je možná kontrola dat programu, nastavení rychlosti pletení, odtah a tak dále. Program pletení je však zapotřebí připravit samostatně, v k tomu určenému softwaru, a poté ho přehrát do paměti řídicího systému stroje. Jehly tohoto stroje se díky elektromagnetické volbě jehel pohybují individuálně a nezávisle na sobě, což umožňuje vytvářet téměř neomezené možnosti vazebního a barevného vzorování.

Obr. 59 Pletací stroj Stoll [33]

6.2. Zpracování návrhu pro pletací stroj Stoll

Prvním krokem k upletení navrhovaných vzorů je jejich převedení do elektronické podoby nebo jejich tvorba v počítači, k čemuž má firma Stoll vlastní software. V našem případě se do tohoto softwaru nahrával černobílý rastrový soubor vytvořený v programu malování, který je ideální cestou pro vytváření těchto vzorů. Pro snadnější práci si zde můžeme nastavit mřížku. Tato čtverečková síť nám poté znázorňuje očka v pletenině, což znamená, že jeden pixel v počítači rovná se jedno očko v pletenině. Vzhledem k téměř stejné hustotě řádků a sloupků pleteniny, která se v tomto případě pohybovala kolem 61 oč/ř a 69 oč/sl, se vzor po upletení žádným způsobem nedeformoval a nebyla tedy zapotřebí jeho úprava v počítači. U některých pletenin, v závislosti na použité vazbě, je však potřeba počítat s faktem, že hustota sloupků a řádků je rozdílná a dochází tedy k deformaci vzoru.

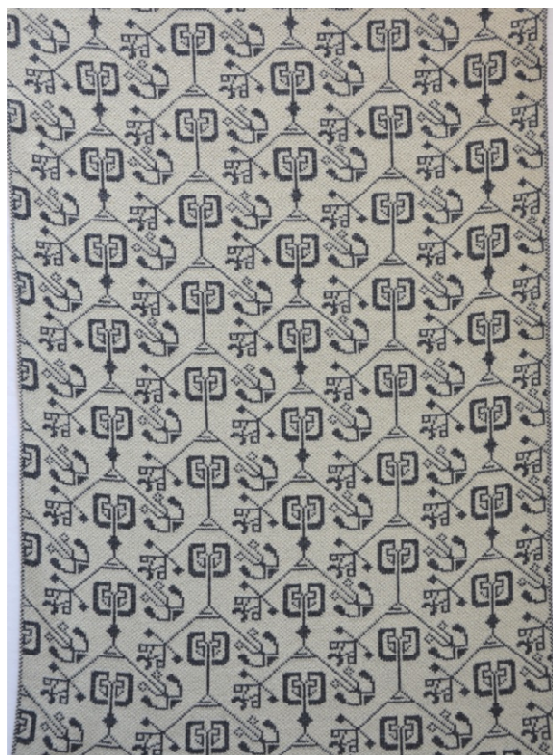
6.3. Barva a materiál

Typickou barvou pro tetování je tmavě modrá, avšak mě šlo spíše o samotnou inspiraci vzory než o přejímání barev, proto jsem se rozhodla se této barvy nedržet. Původním záměrem byla jednoduchá kombinace černé a bílé, ta však působila až příliš kontrastním dojmem, proto jsem zvolila mírnější variantu a tedy tmavě šedou v kombinaci s béžovou. K jednomu návrhu byly také zhotoveny tři vzorky v jiných podkladových barvách. Základní tmavě šedá barva však u všech vzorků zůstává.

Pro pletení byla použita 100% PAN příze s jemností 62,5 tex.

6.4. Vzorník pletenin

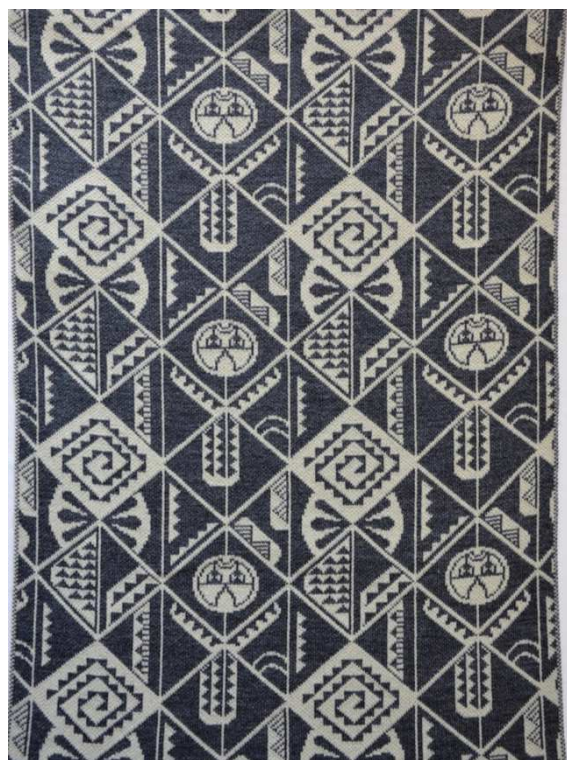
Na základě vytvořených návrhů byl upleten vzorník šestnácti pletenin a tří barevných variací jednoho vzoru:

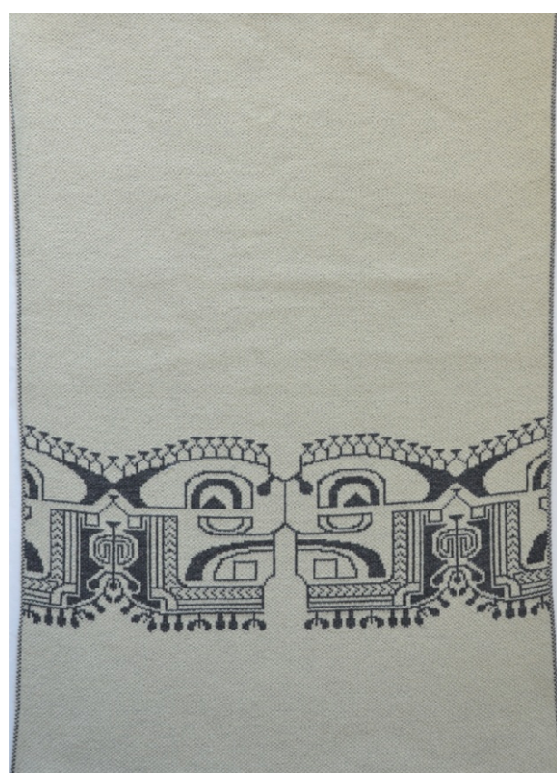
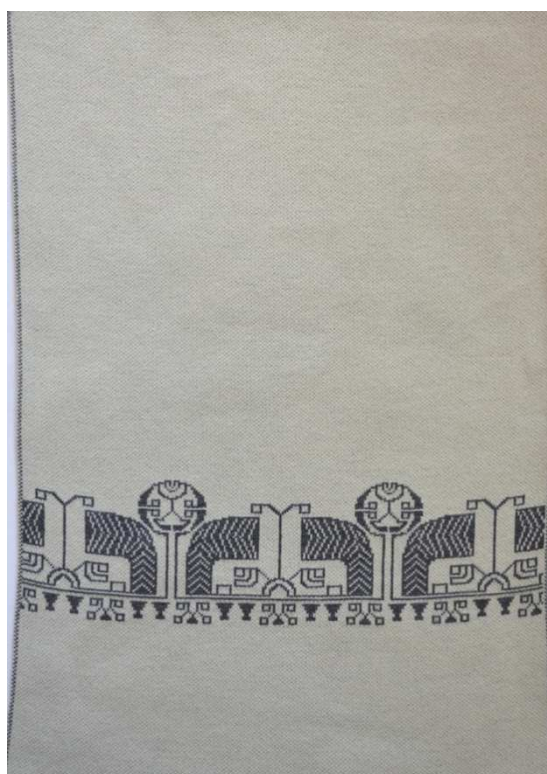
Obr. 60 Vzorke pletenin

Obr. 61 Vzoroky pletenin

Obr. 62 Vzorky pletenin

Obr. 63 Vzorok pletenin

6.4.1. Barevné varianty

Obr. 64 Vzorky barevných variant

7. Uplatnění navržených pletenin

Vytvořené žakárské pleteniny mohou mít široké uplatnění. Lze je použít především v dámské pletené módě a oděvních doplňcích, například pro svetry, kabátky, vesty, šály, kabelky atd. Dále se mohou uplatnit jako zajímavý bytový doplněk ve formě polštáře či přehozu.

7.1. Realizace oděvu

Na závěr této práce byly vybrané tři vzory použity jako ukázka uplatnění navržených pletenin v oděvu. Jedná se o kolekci tří cardiganů, které se v poslední době staly velmi oblíbenou módní záležitostí. Oděvy jsou konstruovány v klasickém jednoduchém střihu písmene „T“. Pro pletení byla použita stejná příze jako u vzorků a to i co se týče barevnosti. Tedy béžově-šedá kombinace, která se v závěru jevila jako nejatraktivnější barevnou variací.

Obr. 65 Detail cardiganu č. 1

Obr. 66 Cardigan č. 1

Obr. 67 Cardigany č. 2 a 3

Závěr

Mým záměrem při tvorbě bakalářské práce bylo oživit a inovovat tradiční tetování z polynéských ostrovů do podoby plošné textilie a zároveň tak představit velmi zajímavou kulturu s rozsáhlou historií, která by neměla být zapomenuta. Svou prací jsem také chtěla poukázat na bohaté inspirační zdroje, které toto téma nabízí, a ze kterého lze čerpat stále nové podněty.

V rešeršní části práce se nachází nejenom popis tradice tetování na polynéských ostrovech, ale věnuje se také popisu zdejší společnosti a jejich způsobu života na ostrovech. Druhá, praktická část, se věnuje tvorbě nových vzorů a realizaci vzorků, vytvořených na pletacím stroji firmy Stoll. Na samotný závěr této práce je uvedena názorná ukázka použití pletenin v oděvu.

Seznam příloh

1. Vzorník pletenin
2. Elektronická verze bakalářské práce ve formátu PDF na CD

Použitá literatura a zdroje

- [1] *Ottův slovník naučný: Dvacátýpátý díl*. Praha: Argo, Paseka, 2002. ISBN 80-7185-439-5.
- [2] Příspěvatelé Wikipedie, *Tetování* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 23. 04. 2016, 08:35 UTC, [citováno 8. 05. 2016]
<<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Tetov%C3%A1n%C3%AD&oldid=13583764>>
- [3] JAPONSKÉ TETOVÁNÍ VYPRÁVÍ PŘÍBĚHY VRAHŮ I OBĚTÍ. V LÁZNI HO ALE NEUVIDÍTE. *National Geographic*. [online]. 7. 2. 2012 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/japonske-tetovani-vypravi-pribehy-vrahu-i-obeti-v-lazni-ho-ale-neuvidite.html#.Vy8TINSLTcu>
- [4] WATKINS, Jack. *Tetování: symboly a významy*. Praha: Brána, 2011. ISBN 978-80-7243-523-4.
- [5] RYCHLÍK, Martin. *Dějiny tetování*. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3286-5.
- [6] Příspěvatelé Wikipedie, *James Cook* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 17. 01. 2016, 15:13 UTC, [citováno 8. 05. 2016]
<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=James_Cook&oldid=13240017>
- [7] TETOVAT SE NECHAL LEDOVÝ MUŽ I SLAVNÍ KRÁLOVÉ. V ČEM JE TA MAGIE?. *National Geographic*. [online]. 1. 12. 2011 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/tetovat-se-nechal-ledovy-muz-i-slavni-kralove-v-cem-je-ta-magie.html#.VxOeJdSLTcs>
- [8] Ancient Medical Knowledge Is Written in the Skin. *Ancient Origins*. [online]. 6.12.2013 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.ancient-origins.net/myths-legends-opinion/ancient-medical-knowledge-written-skin-001095>
- [9] STINGL, Miloslav. *Vládcové jižních moří: záhady a zázraky Polynésie*. 1. Praha: Naše vojsko, 1996. ISBN 80-206-0528-2.
- [10] Tapa a netkané látky z tichomořských ostrovů? Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur. *Český dialog*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.cesky-dialog.net/clanek/1838-tapa-a-netkane-latky-z-tichomorskych-ostrov-naprstkovo-muzeum-asijskych-africkych-a-americkych-kultur/>
- [11] Příspěvatelé Wikipedie, *Polynésie* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 22. 04. 2016, 18:36 UTC, [citováno 8. 05. 2016]
<<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Polyn%C3%A9sie&oldid=13582671>>
- [12] Tapa Cloth. *The Museum of Natural and Cultural History*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://natural-history.uoregon.edu/collections/web-galleries/tapa-cloth>

- [13] Introduction of Polynesian Tattoo History. *A Polynesian Tattoo*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.apolynesiantattoo.com/polynesian-tattoo-history>
- [14] HEMINGSON, Vince. *Tetování katalog motivů: Základní příručka body-artů*. Praha: Nakladatelství Slovart, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7391-403-5.
- [15] GEMORI, Roberto. *The Polynesian tattoo handbook* [online]. Place of publication not identified: Tattootribes, 2011 [cit. 2016-05-08]. ISBN 88-906-0165-5. Dostupné z: <http://www.polynesian-tattoo-handbook.com/files/The-POLYNESIAN-TATTOO-Handbook-samples.pdf>
- [16] Tetování v různých kulturách – Polynésie a Nový Zéland. *Tattoo*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://sas.srs-vodnany.cz/srs/vos3_11/hrbek/Polynesie.html
- [17] History. *Polynesian Tribal Tattoo*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.polynesiantribaltattoo.com/history/>
- [18] VÝZNAM MOTIVŮ – HAWAI. *Tattoo Dragon*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.tattoo-dragoon.cz/cs/tetovani-tattoo-motivy-tetovani-366/>
- [19] Sara. 13: Pe'a (Flying-fox). *Seereeves*. [online]. 17.11.2009 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://seereeves.blogspot.cz/2009/11/13-pea-flying-fox.html>
- [20] Cultural Styles. *Polynesian Tatau*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://polynesianatau.com/cultural-styles/>
- [21] Příspěvatelé Wikipedie, *Markézy* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 24. 03. 2016, 14:37 UTC, [citováno 8. 05. 2016]
<<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Mark%C3%A9zy&oldid=13490055>>
- [22] HANDY, Willowdean C. *Tetování na Markézách*. Žďár nad Sázavou: Bodyart Press, 2012. ISBN 978-80-87525-05-0.
- [23] Theory of Polynesian tattoo as armor. *Living in Lava Land*. [online]. 18.9.2012 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <https://rolandpacheco.wordpress.com/2012/09/18/theory-of-polynesian-tattoo-as-armor/>
- [24] Introduction to Polynesia. *Lars Krutak – Tattoo Anthropologist*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.larskrutak.com/embodied-symbols-of-the-south-seas-tattoo-in-polynesia/#prettyPhoto>
- [25] ROBLEY, Horatio Gordon. *Maorské tetování*. Žďár nad Sázavou: Sowulo Press, c2008. ISBN 978-80-903957-1-8.
- [26] Malba a tetování. *Maori*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.maori.cz/view.asp?tree=76>
- [27] 3 Maorská kultura a umění. *Původní obyvatelé Nového Zélandu*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://absolventi.gymcheb.cz/2009/pekrato/maorove/kultura.html#moko>

- [28] Wikipedia contributors. *Māori people* [online]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 2016 Apr 1, 05:37 UTC [cited 2016 May 8]. Available from:
https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=M%C4%81ori_people&oldid=712981796.
- [29] The Art of Gottfried Lindauer. *Home Birth Matters*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://homebirth.org.nz/magazine/article/the-art-of-gottfried-lindauer/>
- [30] Příspěvatelé Wikipedie, *Žakárové vzorování textilií* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2016, Datum poslední revize 23. 04. 2016, 21:06 UTC, [citováno 8. 05. 2016]
<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=%C5%BDak%C3%A1rov%C3%A9_vzorov%C3%A1n%C3%AD_textil%C3%AD&oldid=13586660>
- [31] Vzorovací ústrojí PPS. *Škola textilu*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: [http://www.skolatextilu.cz/elearning/285/zaklady-textilnich-technologie-pleteni/Vzorovaci-ustroji-PPS.html](http://www.skolatextilu.cz/elearning/285/zaklady-textilnich-technologie/technologie-pleteni/Vzorovaci-ustroji-PPS.html)
- [32] HAVLOVÁ, Marie a Hana PAŘILOVÁ. *Typologie pletenin* [elektronická skripta]. 2013 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://www.ft.tul.cz/mini/optis/download/Katalog_pletenin-Marie_Havlova-Hana_Parilova.pdf
- [33] Heining Stoll Masini de tricotat noi. *HEININGER STOLL RO*. [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.heiningerstoll.ro/products-1/Masini-de-tricotat-noi/1.html>